

Lammas & vuohi

4/2016

Dorset
– jämäkkä emo,
joka tuottaa nopea-
kasvuiset karitsat

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu. www.lammasyhdistys.fi

**Huippupaimenet
kokoontuivat
Juvalle**

**Suomesta
virallisesti
scrapie-vapaa
maa**

**Kääpiövuohi on
kotieläinpihojen
harvinaisuus**

PRO
Agria

Vuosikymmenten kokemuksella

Olemme jo 65 vuoden ajan ottaneet vastaan suomalaista villaa ja valmistaneet siitä laadukasta **huovutusvillaa**, **hahtuvaa**, **hahtuvalankaa** sekä **karsta-** ja **kampalankaa**.

Villat meille – langat teille

Tuo villat meille omaeräkehruuseen (väh.20kg), saat omat tuotteet meiltä sovitulla tavalla.

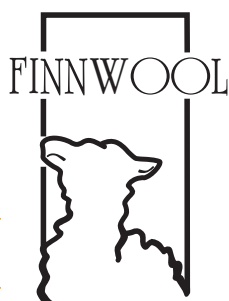

Tutustu tuotteisiin myös verkkokaupassamme!

www.pirtinkehraamo.fi/verkkokauppa

Ostamme villaa, olethan yhteydessä etukäteen villan vastaanottoon:

Päivi Häkkinen puh. 050 543 6533

**Pirtin
Kehräämö**

KEHRÄÄMÖ ja Tehtaanmyymälä
Kehräämöntie 2, 51520 Hirola
Puh. 010-617 3030
www.pirtinkehraamo.fi

**Suomalaisesta
villasta
valmistetut
tuotteet.**

Kuva: Evgenya Berdyayeva

Rakastan tekniikkaa

On se kumma, kuinka kevyttä lampurin työ voikaan olla! Valjastimme tilallamme mattoruokkijan avuksemme, ja ero vanhaan on kuin yöllä ja päivällä. Pari paalia nostetaan apesekoittimen syövereihin, ja pian rehu jo tippuu lampaiden eteen. Ripuli on mennyt maailmaa ja karitsat kasvavat.

Lammas on märehitijä siinä missä lehmäkin, joten meillä lampureilla on oiva mahdollisuus hyötyä lypsykarjatalouden panostuksista rehunjakolaitteisiin. Tilaa säästävällä mattoruokkijalla voi rehunjaon lisäksi myös kuivittaa. Lisäksi apevaunut, paalisilppurit, pienkuormaajat, kiskoilla kulkevat rehunjakovaunut sekä juomarehun jakolaitteet ovat kättemme ulottuvilla, ja lampoloihin sovellettavissa, juomakupeista puhumattakaan.

Hinta on usein esteenä työtä helpottavan teknologian käyttöönotolle. Onneksemme automaatiikkaan perustuvien ruokintalaitteiden hinnat ovat maidontuotannon kannattavuuden romahdettua laskeneet tuntuvasti. Jos rohkeutta riittää, nyt saattaa olla hyvä hetki panostaa työtä helpottaviin ratkaisuihin, joilla voi lisätä omaa jaksamistaan huomattavasti. Tarjous kannattaa aina pyytää. Lisäksi myyntimies saattaa tuoda uutta näkökulmaa tuotantoon.

Sisällysluettelo

VAKIOPALSTAT

- 4 Pääkirjoitus
- 5 Edunvalvonta
- 6 Tuoretta satoa
- 17 Aidan toiselta puolen
- 31 Lehdistökatsaus
- 40 Lammashaasta lautaselle

VUOHIPALSTA

- 38 Afrikkalainen kääpiövuohi

ARTIKKELIT

- 10 Suomessa mitätön scrapie-riski
- 12 Lihalle olisi kysyntää kesällä
- 14 Latvia kansainvälistymisen veturina
- 16 Kokeileva lammastila Latviassa
- 18 Odotettua pahempi El Niño
- 19 Rotuesittelyssä dorset
- 22 Kerintä kangertelee
- 25 Muistoissa Rauno Pohjasenaho
- 26 Eläinvalinnalla parhaat jatko
- 28 Paimenuksen EM-kilpailu
- 32 Väriä villoihin
- 35 Parkitsemista perinteisesti
- 43 100-vuotiaan Suomen nimikkomenu

Kuva: Jake Kukowski

32 Syksyn sävyt villaan luonnosta

Kuva: Pia Parikka

Kuva: Pixhill

22

Kerintäkoulutukset tuomassa uusia urakoitsijoita alalle.

Tilauhint: 79 €/vuosikerta 2016 (5 numeroa), sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyys: 300 €/vuosi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat:
raili.lindblad@proagria.fi

Paino: T-Print Ky, Hyvinkää
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja:

Pia Parikka
Puh. 044 973 7000
pia.parikka@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteeri:

Terhi Torikka
Puh. 040 752 6363
terhi.torikka@gmail.com

Toimituksen osoite:

Terhi Torikka, Kuutostie 470
59130 Koitsanlahti

Toimituskunta:

Petri Leinonen
Jarmo Latvanen
Kaarin Knuuttila
Christer Ollqvist
Helinä Leppänen
Timo Heikkilä
Anne Jurva

Ilmoitusmyynti:

Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kansikuva:

Sampo Luukkainen
Pikkukuvat:
Sampo Luukkainen
Sari Kotivirta

Seuraava lehti 9.12.2016

Aineistot 26.10.2016 mennessä.

Putkisaloon kartano
jalostaa dorseteja.

Tervehdys Lallin mailta!

Kesän laidunkausi on kääntymässä vääjäämättä syksyn puolelle. Teurastamoiden hiljaiselo lampaiden suhteen muuttuu tädeksi työn tohinaksi. Viime syksynä Lallin Lampaassa viimeisteltiin suurta leikkaamoinvestointia, eikä teurastuksia päästy aloittamaan normaalisti. Viivästyminen aiheutti luonnollisesti ruuhkaa, mutta kiitos kärsivällisten asiakkaittemme, siitäkin selvitettiin. Nyt olemme päässeet aloittamaan toimintamme kesätauon jälkeen normaalisti, ja läpimeno on hyvä. Pienteurastamon raja on nostettu 1 000 eläinyksiköstä 5 000 eläinysikköön eli 50 000 lammasta voitaisiin käsitellä yhdessä pienteurastamossa. Miten tämä muutos vaikuttaa käytännössä lammasta teurastaviin laitoksiin, on vielä epäselvää.

Maataloudessa tapahtuvat tukipoliittiset muutokset heijastuvat teurastamoihinkin, vaikka ne itse toimivat markkinalähtöisesti. Siirtyminen tilallapitoajasta ruokintapäivien laskemiseen on tasannut teurastuksia koko keväälle. Kesäkuun ruuhka on jäänyt historiaan. Kun yhdestä kei-notekoisesta ruuhkasta päästään, toinen odottaa nurkan takana. Viime maaliskuussa oli merkkejä teuraskaritoiden laatupalkkioon juontavasta ruuhkasta. Hitaasti kasvien eläinten teurastusta lykättiin lähelle vuoden ikää ja sitten tulikin kiire. Pääsiäisesongin sattuessa samaan aikaan, ongelma ei ole ylipääsemätön. Laatupalkkio on nostanut karitsoiden teuraspainoja kuten sen tarkoitus olikin. Painon nousu on ollut voimakkainta rahtiteurastetuissa karitsoissa. Laatupalkkion huonona puolena on rasvaisten (uuhi)karitsoiden yleistyminen.

Teurastamossa tuottajan kasvatustyö jalostuu turvaliseksi elintarvikkeeksi. Turvallinen elintarvike on vielä ymmärrettävä käsite, mutta elintarviketurvallisuus jo jotain muuta. Rekisteröimällä eläimet ja huolehtimalla eläinten korvamerkinnoista tuottaja säilyttää elintarviketurvallisuuden. Päinvastaisessa tapauksessa eli, jos eläin

”Aikaisemmin likaisista eläimistä on annettu lantasakkoa, mutta nykyään ohje teurastamoille on selkeä. Likaisia eläimiä ei saa teurastaa.”

lähetetään teurastamoon merkittä, elintarviketurvallisuus menetetään ja eläin joudutaan hylkäämään ja hävittämään Honkajolle.

Vuosittain ammutaan yli 80 000 sorkkaeläintä ja saman verran teurastetaan poroja ilman yksilöivää korvamerkkiä. Näiden päätyminen ihmisravinnoksi on ilmeisesti eri asia. Rekisteröintiepäselvyydet ovat vähentyneet vuosien kuluessa ja nykyään ne ovat poikkeuksia. Onneksi merkittömiä eläimiäkään ei juuri tule. Korvamerkit takaavat tuottajille tilityksen heidän omista eläimistään ja oivan välineen seurata kasvatuksen onnistumista.

Toinen ajankohtainen elintarviketurvallisuuteen liittyvä asia on likaiset eläimet. Ymmärrettävästi likaantunut eläin on vaikea teurastaa hygieenisesti. Aikaisemmin likaisista eläimistä on annettu lantasakkoa, mutta nykyään ohje teurastamoille on selkeä. Likaisia eläimiä ei saa teurastaa. Syksyn sateiden alkaessa, muistuttaisinkin, että teuraseläimet pitäisi ottaa sisälle kuivahtamaan ennen teurastamoon laittamista ja likaantuneet vatsanaluset ja takapää pitäisi keritä. Paakkuuntunutta lantaa ei saisi olla.

Toivotan työntäyteistä syksyä ja iloa nauttia käten työstä. Näemme Lallin Lampaassa päivittäin hyvin hoidettuja eläimiä, joista on ilo tehdä ihmisille raaka-ainetta arkeen ja juhlaan.

Kati Kaisajoki
tuotantopäällikkö Lallin
Lammas Oy

”Kesäkuun ruuhka on jäänyt historiaan. Viime maaliskuussa oli merkkejä teuraskaritoiden laatupalkkioon juontavasta ruuhkasta.”

SUOMEN LAMMASYHDISTYS R.Y. HALLITUS 2016

Petri Leinonen, puheenjohtaja, Tornio, petri.leinonen@elomestari.fi

Jarmo Latvanen, Akaa, jarmo.latvanen@pp.inet.fi, Varajäsen: Katja Sikka, Rymättylä, katja.sikka@pp.inet.fi

Kaarin Knuuttila, Kouvola, knuuttila@muhiemenlahtivaja.fi, Varajäsen: Maaret Berg-Tynkkynen, Parikkala, suurtupa@gmail.com

Christer Ollqvist, Vöyri, christer.ollqvist@agrolink.fi, Varajäsen: Sirpa Tyrväinen, Kangasniemi, koivuniementila@gmail.com

Helinä Leppänen, Tohmajärvi, helina.leppanen@luukku.com, Varajäsen: Tanja Kostian, Iisalmi, kumpusenkaritsa@gmail.com

Timo Heikkilä, Pattijoki, heikkila.timo@kotinet.com, Varajäsen: Leila Niemelä, Lohtaja, leila.niemela@kotinet.com

Anne Jurva, Tervola, janne.jurva@pp1.inet.fi, Varajäsen: Jaana Keränen, Pello, keranen.jaana@hotmail.com

Yhdistys rekisteröity 27.12.1988.

Tulevaisuuden maaseutu pitää huolta omistaan

Kesä tuntui menevän kuin siivilä, mutta onneksi oli aikaa myös hengähtää ja miettiä tulevaisuuden maaseutua, erityisesti sen yhteisöllisyyttä ja verkostoitumisen merkitystä. Nykyään tilakoon kasvun seurauksena myös työmäärä tiloilla on kasvanut paljon. Silti tästä kaikesta pitäisi selvittää omaa hartiapankkia käyttämällä. Etenkin lammastalouden puolella tilatyöntekijät ovat vielä harvinaisia. Suuren työmäärän ja henkisten paineiden alla voi kenelle vain tapahtua romahtaminen.

Tällaisissa tilanteissa olisi erittäin tärkeää, että jokaisella olisi lähellä tukiverkosto johon turvautua. Verkosto voi olla naapureiden muodostama yhteisö tai samanhenkisten ihmisten yhteisö, joka pitää huolta myös siitä väsyneimmästä. Mediasta saadaan nähdä vain se äärimmäisen surullinen osa siitä väsymyksestä, joka ihmisiä vaivaa. Tärkeintä olisi pyytää apua, mutta kaikki eivät siihen pysty. Joten on myös tärkeää tarjota apua, vaikka toinen ei olisi sitä pyytänytäkään. Jokainen meistä on pelastamisen arvoinen. Yhdessä toimimalla täällä maaseudulla pystymme selättämään pahimmatkin pelkomme. Joten haastan

”Tärkeintä olisi pyytää apua, mutta kaikki eivät siihen pysty. Joten on myös tärkeää tarjota apua, vaikka toinen ei olisi sitä pyytänytäkään. Jokainen meistä on pelastamisen arvoinen.”

teidät rakkaat kollegat lähtemään mukaan projekteihin ja erilaisiin ryhmiin, joissa muodostetaan näitä verkostoja.

Verkostat auttavat syrjäytymisen ehkäisyyn ja mahdolliseen työhuipujen tasaukseen, mutta miten saataisiin vähennettyä kasvanutta työtaakkaa? Tärkeää olisi istua alas ja miettiä miten kokonaisuus hoidetaan. Saadaanko työmäärää vähennettyä suunnittelemalla työkuviot uusiksi vai olisiko erikoistumisessa avaimia helpottamaan arkea? Lammastalous tarjoaa erikoistumismahdollisuuksia erittäin hyvin ja niiden toimivuus on hyvin tilakohtaisia. Se on tuotanto-suuntamme rikkaus.

”Tärkeää olisi istua alas ja miettiä miten kokonaisuus hoidetaan. Saadaanko työmäärää vähennettyä suunnittelemalla työkuviot uusiksi vai olisiko erikoistumisessa avaimia helpottamaan arkea?”

Asiat voidaan tehdä oikein hyvin monella eri tavalla ja jokaisen tulisi löytää omansa. Pitäisi ottaa hieman aikaa itselleen, ja lähteä pohtimaan asioita toisten kanssa. Yhdessä pohtimalla kun saadaan asiaan kuin asiaan näkökantoja laajasti, ja päätöksenteko paljon kokonaisvaltaisemmaksi.

Yhteisöt pystyvät vaikuttamaan paljon siihen millainen on maaseudun tulevaisuus. Tehdään siitä yhdessä sellainen, että jokainen meistä pystyy katsomaan ystävää silmiin

ja kertomaan kuinka tärkeä hän on.

Kesän aikana käynnistynyt Maaseudun tulevaisuus -kilpailu on tuonut hyvin esille, miten erilaisista lähtökohdista voidaan rakentaa toimiva kokonaisuus.

Perehtyminen muiden osallistujien tarinoihin auttoi oivaltamaan, kuinka tärkeää on usko tulevaisuuteen ja kyky nauttia arjen tarjoamista onnen hetkistä. Suomalainen maaseutu saa kilpailun myötä varsin positiiviset kasvot. Toivotaan sanoman tavoittavan myös kuluttajat laajasti.

”Tärkeää on usko tulevaisuuteen ja kyky nauttia arjen tarjoamista onnen hetkistä.”

Lämmintä alkavaa syksyä ja pitäkää huolta toisistanne!

Uusi jäsenetu
suoramyyntitiloille:
Yhteystiedot
suoramyyntikarttaan

Lampurin sähköiset kanavat

SLY:n verkkosivut lammasyhdistys.fi

Eläinvälityskanava lammasetti.fi

Tietopankki lammasetti.fi

Lammasetneuvonta proagria.fi/lammas

Lammasyhdistys Facebookissa

Tiedustelut: Pia Parikka

pia.parikka@lammasyhdistys.fi puh. 044 973 7000

Tuoretta satoa

KOONNUT Pia Parikka

Lammasstrategian työstöön osallistuivat Pia Parikka (ylärivi, vas), Anne Jurva, Helinä Leppänen, Johanna Alamikkotervo, Kaarin Knuuttila, Jarmo Latvanen ja Tanja Rajala sekä Otto Makkonen (alarivi, vas), Timo Heikkilä, Tapio Rintala, Mårten Forss ja Petri Leinonen.

KILO KOTIMAISTA YKKÖSEN KANNATTAVUUSKERTOIMELLA

Uuteen strategiakauteen vuosille 2016–2022 suuntaava Valtakunnallinen Lammasstrategia sai syvyyttä heinäkuisessa Lammasfoorumissa. Joka toinen vuosi järjestettävä Lammasfoorumi kokoaa yhteen Suomen Lammasyhdistyksen hallituksen ja MTK Lammasjaoston.

Lammasalan luottamushenkilöiden kärki pohti toimialan suuntaviivoja vuoteen 2022 luotaavalle strategiajaksolle Lempäälässä. Päivitetyn Lammasstrategian visiona on tuottaa lampaasta haluttuja tuotteita kestävästi ja kannattavasti.

Päätavoitteena on kaksi ykköstä: ykkösen kannattavuuskerroin ja kilon kotimaisen lampaanlihan keskikulutus Suomessa. Tavoitteisiin pyritään panostamalla tuotteiden laatuun, eläinten, ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvointiin sekä ympäristöön.

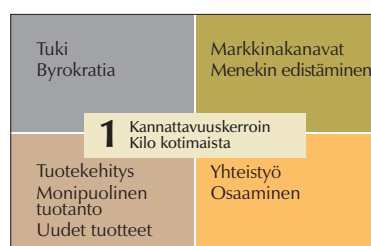
Lammasfoorumissa linjattiin toiminnan pääpainopisteiksi maatalouspolitiikka ja byrokratian purkutalkoot, menekin edistäminen ja markkinakanavien kehittäminen, tuotekehitys, monipuolisen tuotepaletin hyödyntäminen ja uusien myyntituotteiden innovointi sekä yhteistyön ja osaamisen kehittäminen.

Valtakunnallisen Lammasstrategian jalkautus jatkuu toimintastrategian laadinnalla syksyn kuluessa. Toimintastrategia julkaistaan Valtakunnallisilla Lammaspäivillä Kalajoella 17.–19.11.2016.

Strategia 2016–2022

Painopistealueet 2016–2022

TALOUSASiantuntijat AVUKSI MAKSUVALMIUDEN HALLINTAAN

Maatalouden kannattavuuskriisi on herättänyt maan hallituksen toimiin. Maa- ja metsätalousministeriö on varannut erityisen määrärahan maatilojen maksuvalmiuden hallintaan. Palvelun turvin maanviljelijät voivat selvittää taloudellisen asemansa ja saada asiantuntijoiden tukea maksuvalmiutta parantavien tekemisten käynnistämiseksi.

Palvelu tulee tarpeeseen, sillä muiden tuotanto-suuntien lailla myös lammastilojen maksuvalmius on kriisiytynyt poikkeuksellisen voimakkaasti tukimaksustusten viipymän ja tuottajahintojen alenemisen vuoksi.

Maatilojen kannattavuuden ja maksuvalmiuden parantamiseen on nyt mahdollista käyttää ProAgrian palveluja ja talousasiantuntijoiden osaamista edullisesti. Kehittämiskustelulla pääsee alkuun, jossa valitaan tilanteeseen paras etenemisreitti. Jos polun valintana on kassabudjetointi, se käynnistetään alkuselvityksellä, tehdään kassabudjetointi ja seuranta sekä analysoidaan tuloksia jonkin ajan kuluttua. Kriisin ollessa kyseessä, määritetään tarkkaan, mitä ja missä järjestyksessä asioita tehdään tilanteen haltuun ottamiseksi. Maksuvalmiuden parantamiseen suunnattu edullinen mahdollisuus on voimassa joulukuun loppuun.

Talousasiantuntijoiden kanssa voidaan pohtia keinoja tilanteen helpottamiseksi. Esimerkiksi lainanhennysten lykkäysten avulla taloustilannetta voidaan pyrkiä saamaan hallintaan.

Luvassa voi olla myös iloisia yllätyksiä, sillä lähes kahden vuoden maisemanhoitokorvaukset tullaan Mavin ilmoituksen mukaan maksamaan tämän vuoden kuluessa. Lammastilat voivatkin tarvita asiantuntija-apua myös verotussuunnittelussa.

VUOHIEH TUKIEHTOIHIIN MUUTOKSIA

Maa- ja metsätalousministeriö on päivittänyt vuohien tukiehtoja lammasta- ja vuohipalkkiossa, teuraskaritsa- ja kilipalkkiossa sekä alkuperäisrotujen kasvattamisen ympäristösopimuksessa.

Ensi vuodesta alkaen teuraskaritsa- ja kilipalkkioon ovat oikeutettuja hyväksytyssä teurastamossa teurastetut enintään 12 kuukauden ikäiset kilit, joiden ruhopaino on kymmenen kiloa. Ruhon pitää olla hyväksytty elintarvikekäyttöön. Lisäksi teurastamon on pitänyt rekisteröityä palkkiojärjestelmään.

Lammas- ja vuohipalkkiota kerryttävät ensi vuoden alusta alkaen kaikki 12 kuukauden ikäiset ja sitä vanhemmat kutut. Kuttujen poikimavelvoite poistuu samassa yhteydessä.

Lisäksi alkuperäisrotujen kasvattamisen korvaukseen ovat jatkossa oikeutettuja kaikki 12 kuukauden ikäiset suomenvuohet, myös poikimattomat lypsykutut eli ns. neitsytlypsyajat. Suomenvuohelta edellytetään jatkossa kaksi poikimista viiden vuoden sopimusjaksolla alkuperäisrotujen kasvattamiskorvauksen saamiseksi.

Vuoden 2016 indeksilaskenta-aikataulu:

Uudet BLUP-indeksit lasketaan aina parittomien viikkojen perjantaina. Saman viikon keskiviikkoon mennessä Web-Lampaaseen tallennetut tuotosseurantatiedot ehtivät mukaan indeksilaskentaan.

Kuva: Kaie Ahlskog

ORF VOI TARTTUA MYÖS HEVOSIIN

Zoonoosina tunnettu ORF-virus jatkaa leviämistään Suomessa. Näppyjä ja rupia eritoten huulien seudulle aiheuttava virus on levinnyt viime vuosina suureen osaan Suomen lammaskatraista. Tilanteen johdosta jalostuslampoloiksi hyväksyttiin tänä vuonna ensimmäistä kertaa ORF-positiivisia katraita. Myös pässihuutokaupassa myytiin lampaita ORF-tiloilta.

Eläinlajista toiseen ja myös ihmiseen tarttuva virus voi uusien havaintojen perusteella tarttua myös hevosiin. Lampaan raakavillaa käytetään hevosilla vuohisten ihotulehduksen, rivin, hoidossa ja ennaltaehkäisyssä. Luultavasti ORF-virus voi tarttua hevosiin taudinaiheuttajia sisältävästä villasta rikkoutuneen ihon kautta.

ORF-virus on tarttunut tilaolosuhteissa myös lampaita paimentaviin koiriin. Ihmisillä virus tunkeutuu yleensä kehoon sormessa olevan haavauman kautta aiheuttaen sormeen kivuliaan ja hitaasti paranevan rakkulan. Sairastuneita lampaita käsiteltäessä kannattaa käyttää kertakäyttöisiä kumihaansikkaita tartunnan ennaltaehkäisemiseksi.

80-LINJAN MELU JA MAHTI KEINOSIEMENNYKSEEN

Suomenlampaan erittäin harvinaisen sukulinjan 80 spermaa on pian saatavilla keinosiemennykseen HH Embryon pässiasemalta.

80-linja on keinosiemennyksen avulla uudestaan henkiin herätetty suomenlampaan sukuhaara. Sen kantapässi Rella eli 1980-luvulla Lapissa, ja siitä kerättiin spermaa keinosiemennykseen silloisilla menetelmillä.

Liki unohtetut sperma-annokset löydettiin Faban spermavarastosta. Siementäjä *Anne Konsti* onnistui tiineyttämään uuhia alhaisesta siittiötiheydestä huolimatta Putkisaloon kartanossa Rantasalmella. Tarkoin valikoidut uuhet siennettiin luonnollisiin kiimoihin shot in the dark -menetelmällä, kertoo tilan emäntä *Susanna Nuutinen*. Kiimojen tarkkailussa käytettiin apuna härnäripässiä.

Keinosiemennyksestä syntyi neloset, joista pässit Koitto ja Kuulto päätyivät siitokseen. Kuultoä käytettiin Putkisaloon kartanon suomenlammassuuhille. Nyt pojista kaksi, Melu ja Mahti ovat siirtymässä *Hannu Huitin* ja *Mikko Rannan* omistamalle pässiasemalle, ja niiden sperma on pian suomenlammaskasvattajien käytettävissä.

Jalostusvaliokunta nimesi henkiin herätetyn Rellan pässilinjaksi 80. Isälinjasta ei ole tiedossa muita pässijä. Kuulto, Melu ja Mahti ovat väriltään valkoisia.

Kuva: Sampo Luukkainen

Putkisaloon kartanon kasvatti, pässi 80. Melu tui-kiharvinaisesta sukulinjasta, on pian suomenlammaskasvattajien käytettävissä keinosiemennyksessä.

LAADUKKAITA SIITOSELÄIMIÄ JALOSTUSLAMPOLLOISTA

Syksyn siitoseläinten myyntisesonki on kiivaimmillaan. Suomen Lammasyhdistys suosittelee jalostuseläinten hankintaa yhdistyksen nimeämistä jalostuslampoloista, joissa kaikki karitsat on jalostusarvosteltu. Moni jalostuslampola osallistuu myös geenivarojen säilytystyöhön ylläpitämällä laajaa pässipankkia.

Jalostuslampolat 2016

DORSET

Susanna Nuutinen ja Mikael Westersträhle, Putkisaloon Kartano

KAINUUNHARMAS

Niina ja Ismo Lohva, Lahtelan lammastila
Pelson vankila

OXFORD DOWN

Hannele Enberg, Woolenberg
Outi Sirola, Raja-Karjalan Oxford Down

SUOMENLAMMAS

Frugårdin Kartano (valkoinen ja musta)
Tony ja Kati Kajander (ruskea),
Perkkiön tila
Riikka Miikkulainen (valkoinen),
Mäkitalon tila
Juha Koro ja Nina Snellman (valkoinen),
Ylä-Härkösen lammastila
Pelson vankila (valkoinen, musta ja ruskea)

TEXEL

Paula Kiiski
Sarita Mikkonen, Suosaaren Texel
Arja Pohjasenaho

Kuva: flags.net

UZBEKISTAN MIELII SUOMESTA TIETOTAITOA JA LAMPAITA

Kansainvälinen lammasyhteistyö on ollut vilkasta tänä kesänä. Latviassa järjestettiin 250 osallistujan kansainvälinen lammaskonferenssi. Eläinkauppoja on hierottu saksalaisten, valkovenäläisten, virolaisten, brittien, norjalaisten ja venäläisten kanssa. Myös pohjoismainen lammaskongressi InterNorden kokoontui Grönlannissa, mutta Suomesta ei valitettavasti saatu edustajaa tilaisuuteen.

Latviasta käsin toimiva Uzbekistanin Suomen suurlähettiläs *Afzal Artikov* otti elokuussa yhteyttä suomalaisiin lampaureihin. Hän kertoi haluavansa tutustua Suomen lammastalouteen. Tapaamiseen elokuun lopulla Helsingissä osallistuivat *Tapio Rintala*, *Eemeli Piesala* ja *Pia Parikka*.

Uzbekistan valmistelee maatalouden kehittämistä jättiharppauksin, kertoi suurlähettiläs Artikov. Uzbekistanilaisille hyvin tärkeään lammastalouteen on muiden tuotantosuuntien ohella tarkoitus panostaa lampaanlihantuotannon kasvattamiseksi. Maassa on pula lampaanlihasta.

Suomenlampaan maine sikiävänä lammassotuna oli kiirinyt aina Uzbekistaniin asti, minkä vuoksi juuri Suomi oli päätnyt referenssimaaksi. Suurlähettiläs Artikov kertoi heidän olevan kiinnostuneita kuitenkin myös muista Suomessa kasvatettavista roduista. Lisäksi uzbekistanilaiset ovat kiinnostuneita suomalaisten tietotaidosta lampaankasvatuksessa.

Uzbekistanilaiset kutsuivat suomalaislampurit tutustumaan maan lammastalouteen ja paikallisiin olosuhteisiin. Vierailun tavoitteena on määrittää mikä tai mitkä rodut tai mikä risteytysstrategia voisi soveltua parhaiten karun maan olosuhteisiin ja millä keinoilla lampaanlihan tuotantoa voitaisiin maassa tehostaa.

KULJETUSKALUSTO JA KATOKSET ESITTÄYTYIVÄT OKRASSA

Okra-maatalousnäyttely tarjosi Oripään lentokentällä näyttelyvieraille runsaasti ihmeteltävää. Neljän päivän aikana näyttelyyn tutustui ennätykselliset 83 500 henkilöä. Näytteilleasettajia oli noin 500. Lampaiden ja vuohien osalta Okran anti oli melko perinteinen, eikä uusia avauksia tai näytteilleasettajia juuri nähty.

Ifor Williams -kuljetustrailereista oli Okrassa tarjolla laaja kattaus useasta eri koluokasta. Muunneltavien brittiläisvalmisteisten Ifor Williams -kuljetusvaunujen jälleenmyynnistä Suomessa vastaa NHK-Keskus. Kääntyvät kaksipuoleiset ohjausaidat, kahden kerroksen kuljetuksen mahdollistava nopeasti asennettava välipohja, kestävä rakenne, tukeva ramppi ja monipuoliset lisävarusteet nostavat Ifor Williams -trailerit lampaiden ja vuohien kuljetuskalustovalikoiman kärkeen.

Tuttuun tapaan messuilla oli mukana kotimainen lampokalustevalmistaja Retronik, joka tarjosi vieraille tutustuttavaksi uuden puikkokiinnitteisen EU-aitamallinsa. Myös käsittelyränniin monipuolisine vaakoineen sekä uuteen matalaan karitsointikarsinamallistoon oli mahdollista tutustua Retronikin osastolla. Myös Okrassa esiintyneet lampaat saivat säänsuojan Retronik-tuotteista.

Okra-messut järjestetään seuraavan kerran kesällä 2018.

Ensi kesän suurmaatalousnäyttely on Farmari 2017 Seinäjoella 14.–17.6.2017.

OKRA
FARMARI
SEINÄJOKI 14.-17.6.2017

Reino (kuvassa) ja Raija Louko käyttäen kalusteineen palvelevat lampureita vuodesta toiseen.

Kuvat: Pia Parikka

Suuren Ifor Williams DP 120 -kuljetustrailerin sisäpituus on 3,6 m, leveys 1,9 m ja korkeus 1,85 m. Lehtijousituksella ja järeällä akselilla varustetun galvanoidun teräsrunkoisen kuljetuskärryn hinta alumiinilattialla oli Okra-messuilla 10 900 euroa (sis. alv). Traileriin mahtuu kahteen kerrokseen 40–50 teuraskaritsaa.

Kuva: www.roodbont.nl/en/bookshop

SHEEP SIGNALS tulkitsee lampaan käyttäytymistä

Kotieläinten käyttäytymistä käsitteleviin teoksiin erikoistunut hollantilainen Roodbont-kustantamo on julkaissut lampaisiin keskittyneen Sheep signals -kirjan. Julkaisukielet ovat englanti ja hollanti.

Kyseessä on käytännönläheinen teos, jolla tavoitellaan lukijakuntaa maailmanlaajuisesti. Teos pyrkii johdattelemaan maailman lampurit lampaan käyttäytymisen tulkinnan saloihin.

Lampaan ja lammaslauojen toimintaa tulkittaessa tulisi kirjan mukaan nopeiden johtopäätösten sijaan pohtia mitä ja miksi tapahtuu ja mitä se tarkoittaa. Lampaat lähettävät jatkuvasti signaaleja terveydestään, hyvinvoinnistaan, ravitsemuksestaan ja käyttäytymisestään. Ne pitää vain osata tunnistaa.

200 kuvaa ja 128 sivua käsittävä teos on tilattavissa Roodbontin verkkokaupasta. Kirja maksaa 34,90 euroa. Lisäksi laskutetaan 5,95 euron toimituskulut.

SUOMENLAMPAAN ja
KAINUUNHARMAKSEN
jalostuslampola, Pelson vankila

MYYNNISSÄ

3/16 syntyneitä EUROP-
arvosteltuja uuhi- ja pässi-
karitsoita. Orf-vapaa, MV1.
Puh. 050 576 7729

Muokkaamme lampaanvuotanne

KORISTETALJOIKSI

Myymme myös erilaisia lammasturkist tuotteita

Rantasen
**NAHKA
JALOSTAMO Ay**

38600 LAVIA

www.nahkajalostamo.fi

puh. 02 557 1065

*Luotettava ja asiantunteva
tutkimuslaboratorio,
jonka periaatteena
on tutkia elintarvike*

**PELLOLTA
PÖYTÄÄN**

Seinäjoen elintarvike-
ja ympäristölaboratorio

SeiLab

www.seilab.fi

UdderlyEz-lypsimet

ET ENÄÄ IKINÄ LYPsä KÄSIN!

-Sairaseläinten hoitoon

-Ternimaidon

keruuseen

-Edullinen ja

Helppo-

käyttöinen

-Naudoille

Lampaille

Vuohille

Hevosille

Keritsimet

-320w perusmalli 250€

-500w nopeuden säädöllä
320€

- Takuu 2 vuotta!

Hinnat toimituskuluineen

Sis alv 24%

- Myös varaterät löytyy!

www.partson.fi 045-8880700

Retronik-lammaskalusteet

- pyöröpaalihäkit
- käsittelyaidat
- hoito-/karitsaportit
- eläinportit
- laidunkatokset
- uimuri juomakupit + suojakaaret
- rännityslaitteet ja stopparit
- 2-tiejakajat
- ruokintakourut muovi ja metalli

Uutuutena karitsointikarsinat!

Kätevät kasata

Retronik Ky

Raija 040 7022 162

Reino 050 521 0082

rareko105@gmail.com

**Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia
teuraaksi ympäri vuoden.**

Teurastus, lihanleikkaus
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

**Lallin
Lammas**

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
lallin.lammas@lallinlammas.inet.fi

LAMMASKNOPPEJAMAAILMALTALAMMASKNOPPEJAMAAILMA

LAMPAAT OSANA POLITIIKKAA

Lampaalla on ollut roolinsa monessa sodassa ja taistelussa vuosisatojen saatossa. Esimerkiksi Yhdysvaltojen itsenäisyystaistelussa 1699 Englanti käytti "Wool Actia" suojaamaan omaa villateollisuuttaan. Se rajoitti villan tuotantoa Irlannissa ja kielsi villan tuonnin Amerikan siirtokunnista.

Yhdysvaltojen presidentti Woodrow Wilson (presidenttinä 1913–21) kasvatti Valkoisen talon pihamaalla lampaita, joiden villa myytiin Punaisen ristin toiminnan hyväksi ensimmäisen maailman sodan aikana.

Lähde: Karen Gee: Sheep's miscellany

Wool act!

Suomessa mitätön scrapie-riski

Pia Parikka

Pitkän odotuksen jälkeen Suomi sai EU:lta mitättömän scrapie-riskin maastatuksen. Koko maa kuuluu nyt korkeimpaan terveystuokkaan. Maedi-visna -valvonta jatkuu aiempaan tapaan.

Euroopan komissio on myöntänyt Suomelle mitättömän scrapie-riskin maastatuksen 15.9.2016 alkaen. Uuden statuksen myötä kaikki Suomen pitopaikat ovat nyt automaattisesti korkeimmassa ensimmäisessä terveystuokassa scrapien suhteen. EU-maista mitätön scrapie-riski Suomen ohella on nyt Ruotsilla ja Itävallalla.

Scrapie-valvonta lakkautetaan

Uuden statuksen myötä kansallinen scrapie-valvonta lakkautetaan. Ohjelmaa jatketaan muodollisesti siihen saakka, kunnes lakkautusta koskevat asetukset tulevat lainvoimaisiksi. Vuotuisia tarkastuskäyntejä ei kuitenkaan tarvitse enää tehdä.

Päsejä voi jo ostaa alemmasta scrapie-terveystuokasta, mutta scrapie-valvonnasta kannattaa muodollisesti erota ennen pässin hankintaa. Eroilmoitus on maksuton.

Näytteitä syrjäisiltä seuduilta

Maastatuksen säilymisen edellytyksenä on, että raatokeräilyalueen ulko-

puoliset lammasta- tai vuohitilat lähettävät vuosittain yhden itsestään kuolleen tai lopetetun yli 18 kuukauden ikäisen lampaan pään scrapie-tutkimuksiin Eviraan. Valtio vastaa lähetyskustannuksista.

Myös kunnaneläinlääkäri voi ottaa scrapie-näytteen valtion kustannuksella. Näytettä ei tarvitse lähettää, jos jonakin vuonna tilalla ei kuole tai lopeteta yhtään kohderyhmään kuuluvaa lammasta tai vuolta. Näytteen lähettämiskaatimus koskee tiloja, joilla on vähintään 50 aikuista lammasta tai vuolta.

Raatokeräilyalueella puolestaan Honkajoelle toimitettavien ruhojen tulisi olla mahdollisimman tuoreita ja hyväkuntoisia, jotta eläimistä otettavat scrapie-näytteet olisivat tutkimuskelpoisia.

TSE-riskimateriaalin käsittelyyn teurastamoissa ei ole tullut mitättömän scrapie-riskin maastatuksen myötä muutoksia, vaan status vaikuttaa ainoastaan eloeläinkauppoihin.

TAUTIVALVONTOJEN KUSTANNUKSET ROMAHTIVAT

Lammastilojen tautivalvontojen kustannukset alenevat roimasti 200 euroa vuodessa maksaneesta scrapie-terveysvalvontakäynnistä luovuttaessa.

Maedi-visna -valvontaa jatketaan aiempaan tapaan. Esimerkiksi ensimmäiseen terveystuokkaan kuuluvissa katraissa otetaan maedi-visna-verinäyte enintään 50 lampaasta joka kolmas vuosi. Vuosikustannus on 67 euroa.

Suomen Lammasyhdistys suosittelee vapaaehtoiseen maedi-visna-seurantaan kuulumista kaikille lammastiloille, sillä taudin uhka on todellinen. Myös siitoseläinkauppa ja geenivarojen säilytys helpottuvat, kun katraat kuuluvat samaan terveystuokkaan.

”EU-maista mitätön scrapie-riski on Suomen ohella Ruotsilla ja Itävallalla.”

Jalostuslampaiden ja vuohien suositushinnat

Suomalaiset alkuperäisrodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 260 €
4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 380 €
Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 330 €
Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 450 €

Tuontirodut

4–12 kk ikäiset uuhikaritsat, alkaen 310 €
4–12 kk ikäiset pässikaritsat, alkaen 500 €
Vähintään 1-vuotiaat uuhet, minimihinta 380 €
Vähintään 1-vuotiaat pässit, minimihinta 550 €
Hinnasto on tarkoitettu tuotosseurantatilojen lampaille, joille on tehty tuotosseurannan viralliset punnitukset, UÄ-mittaukset ja eläväEUROP-arvostelu. Lisäksi eläin on rakennearvosteltu. Hinta sisältää lammasteuvojan allekirjoituksellaan vahvistaman Sukutodistuksen. Välityspalkkio 10 %.

Lisähintasuositus 1.10. alkaen on 12 €/kk.

Jalostusvuohet

2–3 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 90 €
4–8 kk ikäiset kuttukilit, alkaen 150 €
Astutetut kuttukilit, alkaen 200 €
Alle 5 kk ikäiset pukkikilit 120 €
Yli 5 kk ikäiset pukkikilit 170 €
Lypsykutut, tuotoksesta riippuen, alkaen 250 €
Vanhemmat pukit, alkaen 300 €

Tinkimaidon hinta (kotoa myytyinä), alkaen 1,5 €/l.

Astutusmaksut

Suositus astutusmaksuksi 10 €/uuhi tai kuttu ja lisäksi hoitomaksu 1 €/päivä uuhesta tai kutusta, joka jätetään vieraalle tilalle astutettavaksi.

OSTETAAN

karitsaa / lammasta ympäri Suomen

Hyvään hintaan!

Luomuhyväksyntä

puh. 010 229 1021, Orimattila

www.vainionteurastamo.fi

UUSI KERITSIJÄ Keski-Pohjanmaalta!

Kerintäpalvelua
ympäri Suomen,
myös pienemmät
katraat.

T:mi Risto Saari
puh. 040 620 3922
ripasaari@hotmail.com

LAADUKKAAT LAMMASTARVIKKEET SEKÄ MUUT MAATALOUSTARVIKKEET

Lisäsimme yli 200 uutta tuotetta
verkkokauppaan.

Tervetuloa tutustumaan!

SUOMALAISEN FARMARIN VERKKOKAUPPA

kotilammas.suomalainenverkkokauppa.fi

Satulamäen Kotilammas, Suonenjoki puh. 040 822 6817

NOITTAAN TILA

myy kainuunharmaksia
Tohmajärvellä

Luomu.
MV1.

Eläimet EUROP-
arvosteltuja.

Lisätietoja
puh. 050 594 4050

Ammattilaisen valinta! Lampaiden kerintään ja sorkkien hoitoon

Huolto- ja teroituspalvelut

Huolto- ja teroituspalvelut
kerintäkoneille ja
tarvikkeille!

Rantsilta kaikki
tuotteet helposti
ja vaivattomasti
kotiovellesi!

Aesculap-trimmereiden yli 100 vuoden historia takaa tarkkuuden ja laadun. Nämä leikkurit on suunniteltu kestävästi päivittäistä työskentelyä ja ammattilaisten kovaa käyttöä.

Felcon sorkkasakset on suunniteltu yhteistyössä lammasta- ja vuohikasvattajien kanssa! Erinomainen leikkuutehokkuus ja ergonominen muotoilu.

rantsi

Rantsi, Honkasaarentie 98, 32200 LOIMAA, Finland - puh. 040-8355233 www.rantsi.fi - janne.makelainen@rantsi.fi

Lampaanlihalle olisi kysyntää kesällä

Lampaan- ja karitsanliha ovat edelleen sesonkituotteita, vaikka potentiaalia ympärivuotiseen käyttöön olisi. Teurastamot toivovat, että lihaa saataisiin myyntiin tasaisemmin ympäri vuoden.

Sari Kotivirta

Kuva: Veljekset Rönkä Oy/ Meri-Lapin Karitsa

”Kesä oli teurastamoilla tavanomaista hiljaisempi, joten se ennakoi ruuhkaa syyskaudelle.”

Elokuun puolivälissä kyseltiin teurastamoilta kommenttia millä lampaanlihan markkinat tällä haavaa näyttävät ja millaiselta tuleva syksy vaikuttaa teurasruuhkien ja tuottajahintojen kannalta. Vastaajina olivat Lallin lammas, Sastamalan teurastamo, Vainion teurastamo ja Veljekset Rönkä.

Kesän hiljaiseloa

Pääsääntöisesti tilanne elokuun puolivälissä oli monissa teurastamoissa vielä rauhallinen: lampaanlihasta oli kyllä tarjontaa, mutta määrät olisivat voineet olla suurempia. Kesän aikana tilanne oli vaihdellut eri teurastamoissa: toiselle heinäkuussa oli karitsaa vielä hyvin tarjolla, kun taas toinen teurastamo oli kokenut, että kaikkina kesäkuukausina menekki olisi ollut huomattavasti suurempaa kuin mitä pystyttiin tuottamaan.

”Erityisesti helmi-maalikuussa syntyneitä karitsoita oli elokuun puoliväliin mennessä tullut vain vähän teuraaksi, joten voisi olettaa, että karitsoiden kasvu ei ole tänä kesänä ollut

ihan optimaalista” kertoo *Juha Greus* Sastamalan teurastamosta. Kesä oli monilla teurastamoilla tavanomaista hiljaisempi, joten se ennakoi ruuhkaa syyskaudelle.

Tuotanto ja kulutus

Teurastamoiden lampaanliha menee pääasiassa pääkaupunkiseudulle tai muiden suurkaupunkien tukkuihin ja vähittäiskauppaan. Osalla teurastamoista on myös suorat kontaktit ravintoloihin, jonne myyvät lihan.

Suomessa lihaa syödään vuodessa noin 75 kiloa henkilöä kohden ja määrästä vain 700 grammaa eli vajaa prosentti on lammasta. Karitsanlihaa tuotettiin viime vuonna 0,9 miljoonaa kiloa ja yli 1-vuotiaista lammasta 0,3 miljoonaa kiloa. Karitsanlihantuotanto nousi viime vuonna 16 prosenttia ja lampaanlihan 29 prosenttia edellisvuodesta. Tuotantoa olisi kuitenkin varaa nostaa edelleen, sillä viime vuonna karitsanlihan omavaraisuusaste oli 51,2 prosenttia ja lampaanlihan vain 10,8 prosenttia. Tuontilihaa karitsaa tuotiin yhtä paljon kuin

tuotettiin, 0,9 miljoonaa kiloa ja lampaan kohdalla tuontilihan määrä oli suurempi kuin oma tuotanto 1,7 miljoonaa kiloa.

Syksy ja teurasruuhkat

Teurastamoiden ruuhkat ovat tyyppisesti kuumimmillaan loka-marraskuussa. Joillakin teurastamoilla ruuhka jatkuu aina tammikuulle tai pääsiäiseen saakka. Touko-heinäkuu on teurastamoiden hiljaisinta aikaa ja silloin kaivattaisiin enemmän lihaa tuotantoon.

Kati Kaisajoki Lallin lampaasta kertoo, että heidän kokemuksena mukaan erityisesti suoramarkkinointitilat, jotka hoitavat lihan myynnin ja markkinoinnin itse, ovat jakaneet karitsointia hyvin vuoden ympäri. Teurasruuhkien tilanne on muutenkin tasaantunut, jos vertaa tilannetta kymmenen vuoden takaiseen aikaan.

Ruuhkaongelmaa pidetään teurastamoissa osittain luontaisena ja ymmärretään, että kaikilla roduilla karitsointityrmin muuttaminen ei ole mahdollista. ”Toisaalta syynä on

myös lihan hinta: tuottajahinta ei ole riittävän korkea, joten lampurit eivät katso järkeväksi kasvattaa karitsoita sisällä, kun kesäaikainen kasvatus on selvästi kannattavampaa”, muistuttaa Juha Greus.

Teurastamot toteavat yksimielisesti, että kaikkien etu olisi jos lihaa saataisiin tasaisemmin vuoden aikana ja siirryttäisiin ympärivuotiseen

kasvatukseen, jos se vain suinkin on mahdollista.

Tuottajahintoihin ei arvella suuria muutoksia

Tuottajahintoihin vaikuttaa osaltaan markkinatilanne ja valtakunnallinen hintataso. Kotimaisen karitsan- ja lampaanlihan markkinoita verottaa edullinen, ulkomainen tuontiliha.

”Ravintolat voisivat näyttää esimerkkiä ja käyttää lihaa monipuolisemmin, jotta koko lammas saadaan käyttöön.”

Miikka Depner Vainion teurastamosta arvelee, että tuottajahintoihin tuskin tulee suurta nousua, sillä tuleva syksy ja ruuhka-ajan ylitarjonta hillitsevät markkinoita. Toisaalta hintojen ei luulisi merkittävästi tippuvankaan sillä ne ovat matalia verrattuna Euroopan keskimääräiseen hintatasoon. Teurastamoissa toivottiin, että tuottajahintojen pohja olisi nyt saavutettu, ja hintoihin saataisiin jatkossa korotusta.

Juha Greus muistuttaa, että kotimaista lampaanlihaa olisi opeteltava käyttämään monipuolisemmin, jotta myös muut ruhon osat, paistia lukuun ottamatta, saadaan tehokkaampaan käyttöön. Tärkeää olisi oppia käyttämään koko lammas. Erityisesti ravintoloilla voisi olla tässä paikka näyttää esimerkkiä ja käyttää lihaa monipuolisemmin.

Vuohenlihan kysyntä ja tarjonta eivät kohta

Teurastamoiden kokemukset vuohenlihasta olivat melko vähäisiä tai satunnaisia. Veljekset Rönkä ei ole teurastanut vuohia lainkaan ja muillakin teurastamoilla vuohia tulee tarjolle vain vähän.

Lallin lampaasta kerrotaan, että vuohia tulee teurastettavaksi vuoden aikana satunnaisesti ja niistä läheltä tulkoon kaikki ovat rahtiteuraita eli tila hoitaa lihan myynnin ja markkinoinnin itse.

Sastamalan ja Vainion teurastamoissa vuohenliha jää tyypillisesti teurastamon myytäväksi. Molempiin teurastamoihin tulee vuohia hyvin vähän ja liha on yleensä myyty eteenpäin etnisille ryhmille. Teurastamoilla on yhteystiedot, jonne ilmoitetaan kun vuohenlihaa on saatavilla eikä lihaa jää yli. Vuohenlihan kysyntä etnisten ryhmien keskuudessa olisikin huomattavasti suurempaa suhteessa tämänhetkiseen tarjontaan.

Tilastotietojen lähteet: LUKE, Luonnonvarakeskus, Suomen Gallup Elintarviketieto

Lampaanlihan markkinahinta vuosina 2013–2015
Suomi ja EU:n keskiarvo

Lähde: http://ec.europa.eu/agriculture/sheep-goats/presentations/index_en.htm

Teurastuksen muistilista

Teurastukseen valittavien eläinten tulee olla

- terveitä
- rekisteröityjä
- korvamerkitty virallisilla korvamerkeillä

Teuraserän mukaan eläinlista, josta näkyy

- tuottajan nimi
- tilan tilatunnus tai asiakastunnus
- eläinten EU-tunnukset ja syntymäajat (tulostus eläinrekisteristä)
- mahdolliset palautukset
- ketjuinformaatiotieto
- mahdollinen leikkuuohje
- tilitys- ja yhteystiedot

Muistettava

- poistaa teurastukseen menneet eläimet rekisteristä
- tarkistaa saatu tilityspaperi tai lasku
- tarkistaa teurasilmoituksen kirjautuminen rekisteriin

Lähde: <http://www.lammas.profiili.fi/tietoatuottajille/muistilista>

Suomenlampaita risteytetään Latviassa pääasiassa merinon ja latvian tummapäisen lampaan kanssa. Kolmirotutuotannon terminaalirotuna käytetään texeliä.

Latvia kansainvälistymisen veturina

Lampaiden tuoma ilo ja hyöty, mutta myös haasteet ovat eri puolilla Eurooppaa samankaltaisia. Silti maakohtainen uniikkisuus näkyy ja leimaa tuotantoa.

Teksti ja kuvat **Pia Parikka**

Lammastalous Latviassa on voimakkaassa noususuhdanteessa. Maa pyrkii voimakkaasti kansainvälisille markkinoille ja myös haluaa luoda hedelmälliset suhteet muihin valtioihin. Latvialaiset järjestivät heinäkuussa kansainvälisen lammasseminaarin, jonka tarkoituksena oli tuoda eri maiden lammastojen yhteen tiedonvaihdon lisäämiseksi ja verkostoitumisen edistämiseksi. Kongressiin osallistui 250 henkilöä kymmenestä eri maasta.

Tavoitteet saavutettiin erinomaisesti. Eurooppalaiset lammasedustajat vaihtoivat tiiviisti käyntikorttejaan ja tietojaan cocktail-lounaalla, lihojen maistatus- ja arviointitilaisuudessa, yhteisillä bussimatkoilla ja illallisilla sekä vierailukohteissa. Suomen kanalta oleellista oli löytää yhteys Viron uusiin toimihenkilöihin. Vali-

tettavasti Ruotsi loisti tapahtumassa poissaolollaan.

Rotuasioista ei voi kiistellä

Kussakin maassa ollaan ylpeitä omista lammastroduistaan. Evoluution ja myöhemmin jalostusvalinnan kautta kuhunkin maahan näyttää kehittyneen vallitseviin olosuhteisiin parhaiten soveltuva lammastuotus tai -rodut.

Islannin- ja suomenlampaiden lihakkuus on parantunut lihakkuusmittauksiin ja punnituksiin perustuvan jalostusohjelman avulla. Norjalainen

valkoinen lammas tuottaa maksimaalisen määrän lihaa maan karuilla luonnonlaitumilla. Myös färsearelaiset ovat ylpeitä omista piskuisista lampaistaan, jotka selviävät hyvin maan tuulisessa ja sateisessa ilmastossa.

Järjestöjen monet kasvot

Jalostusorganisaatioiden rakenne ja suosio vaihtelevat paljon maittain. Norjalaisten demokraattinen diktaattori, kuten he järjestelmäänsä itse kutsuvat, lienee esimerkki keskiteyimmistä järjestelmistä, joka määrittää lammastalouden olomuodon ja toimintatavat maassaan.

Briteissä, Saksassa ja Tanskassa on kymmeniä jalostusjärjestöjä, mikä aiheuttaa ainakin tanskalaisten mielestä sekavuutta edustuskysymyksissä. Kansainvälisen yhteistyön rakentaminen on vaikeaa, jos maalla ei ole selkeää edustajatahoa.

Baltiassa ja Itä-Euroopassa usein valtiovetoisissa jalostusjärjestöissä on paljon työntekijöitä, ja he osallistuvat

Nuoret ja innokkaat Davis Krezins (vas) ja Katrīna Meržvinska hoitivat suurtaapahtuman järjestelyt erinomaisesti. Kansainvälinen lammasseminaari simultaanitulkattiin latviaksi, venäjäksi ja englanniksi.

myös käytännön toimiin kiinnittämällä korvamerkkejä ja kirjaamalla karitsointeja viljelijöiden puolesta.

Yksi heidät yhdistää

Pedot aiheuttavat murheita yli rajojen. Latvialaisten lisäksi myös norjalaiset, suomalaiset ja virolaiset toivat seminaarissa julki huolensa petojen lisääntymisestä. Vahinkoa aiheuttavat niin sudet ja ahmat kuin korpit ja kotkatkin.

Asenneilmasto on koko Euroopassa varsin petomyönteinen. Ennaltaehkäisykeinot eivät vaihtelevien

olosuhteiden vuoksi tepsii kaikkialla. Saksassa laumanvartijakoiria ei voi käyttää tiheän asutuksen vuoksi. Petoaidat taas eivät sovellu laajojen yhteislaitumien Norjaan. Suomalaiset puolestaan kertoivat myönteisistä kokemuksistaan kannanhoidollisesta metsästyksestä.

Scrapieta torjutaan monin keinoin

Lampaiden kutkatauti, scrapie, on kes-toaihe kansainvälisissä lammaskongresseissa. Tauti on levinnyt useimpiin maihin, mutta toimet sen vastustamiseksi vaihtelevat.

Monet maat, kuten Färsaaret, pyrkivät muodostamaan scrapielle vastustuskykyisen lammaskannan. Toisaalta monissa maissa, kuten Islannissa, on päädytty vastustamaan tautia radikaaleimmin keinoin tuhoamalla kaikki saastuneet katraat. Scrapieta torjutaan myös maiden sisäisillä siirtoirtoituksilla.

Kansainväliselle lammaskongressille toivotaan jatkoa myös tulevana vuosina. Suomessakin voitaisiin harvita vastaavan tilaisuuden järjestämistä Valtakunnallisten Lammaspäivien yhteyteen.

LÄNSIMAISTUVA LAMMASMAA LAAJENTAA TUOTANTOAN

Latviassa on yhteensä 4 000 lammastilaa. Keskikatraskoko on noin 10 uuhia harrastelijamaisuuden korostuessa. Rekisteröityjä uuhia on noin 40 000. EU-tuki on noin 6 euroa uuhia kohden.

Latvian lampaanjalostusyhdistys on perustettu vuonna 1998. Jäseniä on tällä hetkellä yli 150. Työntekijöitä on 15 ja he tekevät lammassuunnitelmia liittyvää asiakastyötä, esimerkiksi polveutumistietojen tallennuksia 45 jäsentilalle.

Tummapäinen kansallisrotu

Tuonti on leimannut latvialaisia lammassrotuja ja alunperin lyhythäntäinen lammastyppi on saanut väistyä. Tuontieläimiin perustuva kansallisrotu latvian tummapäinen lammas on maan yleisin lammassrotu.

Risteytystuotanto on maassa suosittua. Emorotuja on kolme: latvian tummapää, romanov ja suomenlammas. Kokeemukset suomenlampaasta 1990-luvulta ovat olleet hyviä erityisesti risteytettynä latvian tummapään kanssa. 25 vuoden tauon jälkeen suomenlampaista onkin jälleen viety Latviaan.

Kolmiroturisteytystuotannon isärodut ovat suffolk, texel, dorper ja charolais. Lisäksi maassa on yhdistelmätyypin rotuja: merino ja oxford down sekä ruotsalaisia turkislampaista ja itä-friisiläisiä maitolampaista.

Latvia on brucella-vapaa maa. Scrapie- ja maedi-visna-vastustusohjelmat mahdollistavat elävien eläinten viennin

ulkomailla. Tautitilanne tarttuvien tautien osalta on melko hyvä. Usein taudit liittyvät hoitovirheisiin tai olosuhteisiin.

Teuraat pyörien päällä

Latviassa on 36 lammasteurastamoa. Lampaan teurastus maksaa 15–20 euroa. Yli puolet lampaista teurastetaan tiloilla. Karitsanlihan tuottajahinta on 1,6–2 euroa ja uuhien 0,6–1 euroa elopainokiloa kohti. Karitsat painavat teurastettaessa noin 35 kiloa. Jalostuseläinten hinnat ovat 300–700 euroa.

Lampaita markkinoidaan teurastettavaksi myös Keski-Eurooppaan, jolloin enimmäispaino on 45 kiloa. Elävänä viennin myydään 1 000–2 000 lammasta vuodessa.

Koetoimintaa pässien kasvatusasemalla

Maassa on toimiva pässien koekasvatusasema. Tarkoituksena on löytää parhaat pässikaritsat siitokseen. Asemalla järjestetään koulutuksia ja pässihuutokauppoja 2–3 kertaa vuodessa.

Valtiovetoiseen tuotosseurantaan kuuluu vain 14 prosenttia lampaista ja 3 prosenttia maataloista. Toiminta on varsin kontrolloitua. Siitospässit arvostellaan pässiasemalla. Lisäksi jalostusvalinnassa hyödynnetään tiloilla tehtävää jälkeläisarvostelua. Jalostusarvostelijoita on 14. Käytössä ei ole lainkaan sähköisiä järjestelmiä, vaan kaikki tieto säilytetään paperilla.

Latvialaiset lampurit kokeilevat risteytystuotannossa innokkaasti eri rotuja, kuten oxford downia, merinoa ja texeliä (vas.kuva).

Monista muista maista poiketen Latviassa on pässien testiasema. Puhtaiden rotujen ohella asemalla testataan myös risteytyspässien kasvupotentiaalia.

Aija ja Janis Šneidere ovat tunnettuja lammaseläinlääkäreitä Latviassa. Aija kertoi Latvian lammastaloudesta myös Suomen Lammasyhdistyksen syyskokouksessa viime syksynä.

Ahkera eläinlääkäriperhe kasvattaa lampaita kokeillen

Teksti ja kuvat **Pia Parikka**

Aija ja Janis Šneideren Bodities-tilalla Latvian keskiosassa on 450 uuhia. Lisäksi tilalla on emolehmiä. Peltoa ja luonnonlaitumia on käytössä yhteensä 300 hehtaaria. Koko tila on luomutuotannossa. Sekä emäntä että isäntä ovat koulutukseltaan eläinlääkäreitä.

Lampoloita Šneidereilla on neljä. Tilalla hyödynnetään vanhoja tuotantorakennuksia. Lisäksi lampaille on kaksi kaarihallia muovi- ja metallikatteilla. Ruokinta perustuu paalihäkkeihin, ja koko pinta-ala on lampaiden käytössä. Väkirehu kaadetaan irtokou-ruihin. Karitsoilla on lisäksi karitsa-

baari. Juomakupit ovat lämmitettäviä.

Šneideret ovat rakentaneet EU-rahoituksen turvin vastikään järeämmän lampolarakennuksen, jonka pinta-ala on 480 m². Käytössä on Prattely-käsittelyjärjestelmä. Villa paalataan McHale-paalaimella. Susia torjutaan kahdella laumanvartijakoiralla.

Bodities-tilalla tehdään mielellään erilaisia kokeiluja. Uusin on sikurin käyttö nurmirehuseoksissa. Kasvin valkuaispitoisuus on korkea ja maittavuus erinomainen. Lisäksi sikurin kerrotaan olevan hyödyksi sisäloisten torjunnassa. Keväällä kylvetty sikurinurmi näytti heinäkuussa varsin

tiheältä ja rehevältä. Lampaat oli tarkoitus päästää laiduntamaan heinäkuun lopussa.

Bodities-tilalla kokeillaan ensimmäistä vuotta sikurinviljelyä apila-nurmiseoksessa. Idea kokeiluun saatiin Virosta. Menestyyköhän sikuri Suomessa?

Tuota laatukaritsaa!
Raamikas ja nopeakasvuinen lihalammasrotu, sopii myös risteytyskäyttöön. Huolellinen laiduntaja, erinomainen rehunkäyttäjä.

**JALOSTUSLAMPOLA
RAJA-KARJALAN
OXFORD DOWN**

Siitospässit ja -uuhet:
040 5664153, Tohmajärvi
www.sirolantila.com

Šneideren perheeseen kuuluu kolme tytärtä. Vanhimmat osallistuvat jo innokkaasti lampaiden hoitamiseen. Perheen kuopus syntyi heinäkuussa.

Aidan toiselta puolen – lammasaiheisia kuulumisia maailmalta

Palstalle kootaan lammas- ja vuohiaiheisia uutisia ja kuulumisia ulkomaisista lähteistä.

Koonnut **Sari Kotivirta**

KERINNÄSSÄ UUDET MAAILMANENNÄTYKSET

Kerinnässä rikottiin kesällä uudet maailmanennätykset ja ensi kertaa ne tehtiin pohjoisella pallonpuoliskolla.

Alkujaan uusiseelantilainen *Matt Smith* teki Cornwallissa uuden maailmanennätyksen uuhisarjassa ja keritsi 731 uuh-ta yhdeksässä tunnissa. Edellinen ennätys oli vuodelta 2007. Ennätyksen kerintävauhti oli parhaimmillaan 36 sekuntia per eläin eli parempi, kuin tavoitteeksi asetettu 45 sekuntia eläintä kohden.

Myös karitsasarjassa tehtiin uusi ennätys. Irlantilainen *Ivan Scott* keritsi 867 karitsaa yhdeksässä tunnissa. Ennätys rikkoutui vain yhden karitsan erolla aiempaan ennätykseen vuodelta 2007. Scottin kerintävauhti oli keskimäärin noin 37 sekuntia per eläin.

AgriLand 8/2016, BBC News 7/2016

ILVEKSEN LUONTOON PALAUTTAMINEN HUOLETTAA BRITEISSÄ

National Sheep Association (NSA) ja British Deer Society (BDS) ovat huolissaan suunnitelmista ilveksen palauttamisesta takaisin luontoon Britanniassa. Yhdistykset ovat ilmaisseet huolensa siitä, että toimenpiteellä tulee olemaan merkittäviä taloudellisia, sosiaalisia ja ympäristöön vaikuttavia seurauksia muun muassa alueen lampureille.

Kannanotto oli vastaus Lynx UK Trust järjestölle, joka on edistänyt hanketta ja ilmoitti vastikään löytäneensä sopivan metsäalueen kokeelliselle palautusohjelmalle. Virallista hakemusta eläinten vapautukselle luontoon ei ole kuitenkaan vielä tehty.

TheSheepSite News Desk 8/2016

SUU- JA SORKKATAUDIN TESTAUS KEHITTYY

Suu- ja sorkkataudin toteamiseen on kehitetty testausmenetelmä, jossa diagnoosin varmistamiseksi ei tutkita eläinten vasta-aineita, vaan virus voidaan tunnistaa laboratoriossa tuotetun proteiinin avulla. Uusi menetelmä nopeuttaa sairauden diagnosointia, on edullisempi ja sopii paremmin pienille eläimille kuin aiempi testi. Testiä kehittää The Pirbright Institutun tutkijaryhmä.

TheSheepSite News Desk 8/2016

OSA RODUISTA ALTTIIMPIA KUPARIMYRKYTYKSELLE

Lampaan liiallinen kuparinsaanti voi aiheuttaa kroonisen kuparimyrkytyksen vaurioittaen pysyvästi aivoja ja munuaisia. Pohjois-Irlantilainen Agri-Food Biosciences Institute (AFBI) kertoo, että kesällä 2015 Pohjois-Irlannissa esiintyi lukuisia kuparimyrkytystapauksia.

Myrkytystila syntyy, kun eläimen maksa ei pysty enää käsittelemään liiallista määrää kuparia. Roduista alttiimpia myrkytykselle ovat charollais, texel ja suffolk.

AFBI varoittaa, että tyypillisimmin yliannostus tulee ruokinnassa käytetyistä tiivisteistä, jotka sisältävät runsaasti kuparia. Tiivisteiden käyttö yhdessä muiden kuparia sisältävien aineiden kanssa, johtaa herkästi yliannostukseen. Myös sian lietteellä lannoitettu laidun voi sisältää paljon kuparia.

AFBI:n mukaan ruokinta, joka sisältää hyväksyttävän määrän kuparia saattaa joskus aiheuttaa myrkytyksen kaikista haavoittuvimmilla roduilla, jos kuparipitoista ruokintaa jatketaan pitkään. Yliannostuksen välttämiseksi tulisi aina maidontuotantokausien välillä vähentää kuparipitoisten aineiden käyttöä.

Myrkytystä voidaan hoitaa, mutta hoitokeinot ovat tehokkaita ainoastaan sairastumisen alkuvaiheessa, eikä hoidon onnistumiselle ole takeita.

AgriLand 8/2016

BRITANNIASSA MERKITTÄVÄ RISKI SINIKIELITAUDIN PUHKEAMISEEN

Britannia on valppaana mahdollisen sinikielitaudin puhkeamisen takia. Maan ympäristöministeriö (Department for Environment, Food and Rural Affairs, DEFRA) on kehottanut lammas- ja karjatilallisia koko maassa rokottamaan eläimensä, ennen kuin on liian myöhäistä.

On odotettavissa, että loppukesän tuulten mukana maahan kantautuu Ranskasta sinikielitautivirusta kantavia sääskiä, joiden välityksellä sairaus voi levitä lammas- ja karjatilaille. Viruksen uudelleen ilmaantumisen olisi merkittäviä vaikutuksia maatalouteen ja eläinten hyvinvointiin, joten eläintenkasvattajia kehoitetaan ennaltaehkäisemään mahdollinen taudin puhkeaminen.

Rokotus on tehokkain yksittäinen suoja tautia vastaan. Rokotusten teho riippuu siitä, kuinka ison osan eläimistään tilalliset ovat valmiita rokottamaan. Suurimassa vaarassa ovat eteläisen Englannin lammas- ja karjatilat, mutta rokotuskehoitus kattaa koko maan.

Edellisen kerran sinikielitaudin leviäminen Britteihin estettiin vuosina 2007 ja 2008 laajoilla rokotusohjelmilla.

Farmers Guardian 9/2016

El Niño odotettua pahempi

Tulevasta El Niñosta havaittiin merkkejä Tyynellä valtamerellä, ja siitä odotettiin mittaushistorian suurinta. Tyypillisesti El Niño aiheuttaa Uudessa-Seelannissa paljon kesäsateita länsirannikolle ja vähän itärannikolle.

Silja Alamikkotervo

työskentelee One stop ram shop -farmilla Uudessa-Seelannissa

Tätä ei kuitenkaan havaittu. Keivät 2015 oli sekoitus: joillain alueilla kasvu oli heikkoa, kun taas toisilla alueilla se oli runsasta. Jouluna se sitten saapui maahan, El Niño nimittäin. Kuten odotettua, länessä oli märkää ja idässä kuivaa. Siitä tuli historian suurin El Niño, joka iski maahan tammikuussa 2016. Kuuma. Todella kuuma. Koskaan ei ole varsinaisesti myönnetty sen vaikutuksia ruohon ja eläinten kasvuun. Rehun laatu romahti. Eläimet eivät saavuttaneet teuraspainoa ja jäivät roikkumaan tiloille, tuottajahinnat laskivat.

Helmi- ja maaliskuu olivat tuuletomia, kuumia ja leutoja. Vähäinen sade maaliskun ja huhtikuun aikana aiheutti suotuisat olosuhteet *Facial Eczema*-sairautta aiheuttavien sienten itiöiden

lisääntymiselle. Eläinten nielemät itiöt vahingoittavat maksaa, usein kuolettavasti. Piilevät oireet taas paljastuvat vasta teurastamolla, ja aiheuttavat ruohon hylkäyksen. Itiöiden määrän kasvu myrkylliselle tasolle asti vaihtelee tilojen välillä ja jopa saman tilan sisällä. Pohjoissaarella ja Eteläsaaren pohjoisosissa kärsittiin tartunnoista toukokuuhun asti, kunnes lämpötilan lasku lopulta tappoi itiöt.

Alkutuottajat Tyynen valtameren

Robin Hilson, One Stop Ram Shop, Uusi-Seelanti

Valoarkuudesta johtuvien ihotulehdusten lisäksi Facial Eczemalla on suuri vaikutus tuotokseen jopa eläimen koko loppuelämän ajan.

ympäri: kalastajat, metsänkasvatat ja maanviljelijät ovat tietoisia El Niñosta ja sen mukanaan tuomista monista ongelmista. Toisaalta niille, jotka haluavat nauttia pitkistä lämpimästä kesästä rannalla, El Niño on mahtava asia.

Meitä oli varoitettu. Varasimme eläimille lisäruokaa. Se ei kuitenkaan ollut tarpeeksi. El Niño on puhunut jälleen, toteaa paikallinen lampuri.

UUDEN-SEELANNIN lammasmäärät laskussa

Vuosina 2015–2016 Uuden-Seelannin lammasmäärät putosivat noin 3 prosenttia ja samanaikaisesti liha-karjan osuus kasvoi 2,8 prosenttia. Syinä määrän vähenemiseen ovat muun muassa pitkään jatkunut kuivuus ja taudit.

Uuhimäärät putosivat kaikkialla Uudessa-Seelannissa alueellisista eroista huolimatta. Karitointitilanne on ollut vaihteleva eri puolilla maata ja on odotettavissa, että lihan tuotantoon tulee 2,9 prosentin pudotus edellisvuoteen verrattuna.

TheSheepSite News Desk 8/2016

Kuva: Silja Alamikkotervo

Putkisalossa dorset-uuhet laiduntavat vuosisatoja vanhoja perinnebiotooppeja.

Dorset – hedelmällinen rotu tuottaa nopeakasvuiset karitsat

”Hei, se on se Lambi-lammas!”, tulee monille mieleen, kun näkee pehmeän pörröisiä dorset karitsaita.

Teksti **Anne Konsti**, kuvat **Sampo Luukkainen**

Alun perin sarvellinen dorset on jalostettu Isossa-Britanniassa jo vuonna 1892. Uusi rotu levisi nopeasti ympäri maailman. Australiassa siitä jalostettiin vuosien 1937–54 aikana sarveton Poll Dorset. Poll Dorset on edelleen Australian suosituin terminaalipässirotu risteytyskatraissa tuottaen 75 prosenttia maan karitsanlihasta.

Hyvä kasvukyky

Dorsetille luontaista on nopeasti kasvavat karitsat ja lihakkuus. Karitsat kypsyvät aikaisin teuraskypsiksi, ja maailmalla dorsetin ruhon rasva-liha suhdetta pidetään optimaalisena. Keskielopaino aikuisilla uuhilla syksyisin on suurin piirtein 75 kiloa ja aikuisilla

pässeillä noin 110 kiloa. Koska rotu on jalostettu jo pitkän aikaa sitten, on sen geenipooli varsin tasainen ja varma haluttujen ominaisuuksien osilta. Rodulle tyypillinen pitkä ja pyöreä runko lihakkuusominaisuksineen periytyy vahvasti.

Hedelmällisyys ja emoominaisuudet

Liharoduksi dorsetin hedelmällisyysominaisuudet ovat erinomaiset. Uuhet pystyvät karitsoimaan ympärivuotisesti, ja niiden maidontuotantokyky ja emo-ominaisuudet ovat erittäin hyvät. Keskimäärin kaksi karitsaa synnyttävä dorset on huolehtiva ja jämäkkä emo, joka pitää karitsoistaan huolen. Australiassa, missä katraskoot ovat

valtavat, rodun ehdottomaksi eduksi mainitaankin karitsoiden tasaisuus, elinvoimaisuus ja korkea eloonjäämisprosentti. Koska dorset on erikoistunut tärkeisiin naarasominaisuuksiin, sen käyttö risteytysemojen tuotannossa on merkittävä. Kotimainen menestystuote finndorset on osoittautunut toimivaksi risteytysemoksi kolmirotu-karitsantuotannossa. Parhaimmillaan dorset onkin risteytystuotannossa. Paras hyöty finndorset-uuhista saadaan astuttamalla ne kolmannella rodulla kuten texelillä tai oxford downilla.

KÄÄNNÄ

”Ruhon rasva-liha suhdetta pidetään optimaalisena.”

Finndorset risteystysuuhissa yhdistyy molempien rotujen hyvät emo-ominaisuudet. Rakenteeltaan ne ovat hieman rotevampia ja pitempihäntäisiä kuin suomenlammas, mutta kevyempiä ja korkeampijalkaisia kuin dorsetit.

Lihaksikasta terminaalirotua käyttämällä karitsoihin saadaan lisää heteroosia ja teuraslaatuja. Kuvassa vasemmalta kolmirotuinen, seuraavana finndorset, kaksi puhdasrotuista dorsettia ja viimeisenä oikealla taas kaksi kolmirotuista karitsaa.

Putkialossa ympärivuotisuus varmistetaan tuottamalla finndorset karitsat elokuussa suomenlammassuuhilla. Kuvassa kaksiviikkoiset karitsat emoineen lähilaitumella.

Suomen ainoa dorset jalostuslampola ylläpitää kuutta pässilinjaa 30 pässin voimin.

”Dorsetin käyttö risteystys-emojen tuotannossa on merkittävä.”

Lyhyt, vahva ja tiivis villa

Vaatimattomalla dorsetilla on hyvä rehunkäyttökyky, ja se on tarkka ja rauhallinen laiduntaja. Rotu on myös käsittelyllisesti toimiva ja helppo.

Lyhytvillaisena rotuna se taipuu myös kerran vuodessa kerittäväksi, vaikka pitkähäntäisenä sen takamusta saattaa joutua keritsemään kesäaikaan tai karitsointia ennakoiden. Vahva ja tiivis villa kestää hyvin sään, laitumen ja metsänkin haasteita. Villoitus on melko kokonaisvaltainen. Myös pää on tiheän villan peittämä, mikä lämpimissä maissa katsotaan eduksi auringolta suojaamisessa. Dorset on väriltään aina valkoinen, mutta risteystustuotannossa saadaan aikaiseksi myös värillisiä karitsoita.

DORSET

- Jalostettu alun perin Isossa-Britanniassa
- Kooltaan keskikokoinen, pyöreäselkäinen ja tiivisrunkoinen
- Karitsoi ympäri vuoden
- Hyvä rehunkäyttökyky ja huolellinen laiduntaja
- Villa tiheää ja keskihienoa
- Suomessa alle 200 puhdasrotuista uuhua
- Parhaimmillaan risteystustuotannossa emo-ominaisuuksien parantajana
- Suomessa kuusi pässilinjaa

REHU-ÄSSÄ OY

- **LAMMASKIVENNÄISIÄ** myös luomutuotantoon hyväksytyt.
- **NUOLUKIVET** myös luomutuotantoon hyväksytyt.

POHJANMAAN REHU-ÄSSÄ OY

PUH: 06 344 4433

FAX: 06 344 4432

email: rehuassa@rehuassa.fi

Heinäkuussa karitsoineet finndorset-uuhet viisiviikkoisten karitsoidensa kanssa kasvut takaavalla laitumella.

Finndorsetit kolmirotukaritsoiden tuotannossa Mikkolan tilalla

Mikkolan tilalle hankittiin keväällä 2009 lampaita syömään suojavyöhykkeitä. Sattumalta ensimmäiseen pieneen katraaseen osui sekalainen kokoelma suomenlampaita, texeleita, dorsetteja sekä finndorsetteja. Vuonna 2011 suojavyöhykkeiden laajennuksen yhteydessä päätettiin satsata hyviin finndorset-uuhiin.

Teksti ja kuva **Peppi Laine**

Finndorset-uuhet ovat kookkaita, mutta ”jalkavia”, joten ne soveltuvat Mikkolan osin jyrkille jokirantalaitumille sekä kävelymatkoihin laidunsiirtojen yhteydessä. Uuhet tiinehtyvät ympärivuoden ja tuotantoa voidaan suunnitella tilan muihin aikatauluihin sopivaksi. Mikkolassa noin kaksi kolmasosaa uuhista astutetaan lokakuussa ja yksi kolmasosa helmikuussa.

Finndorset-karitsat ovat nopeakasvuisia. Etenkin suomenlammaspässillä astutettujen dorset-uuhien synnyttämät 1–2 karitsaa saavuttavat helposti syyskuuhun mennessä 50–60 kiloa painon ja nämä komeat uuhikaritsat valitaan yleensä astutettaviksi jo ensimmäisenä syksynä.

Jalostus

Mikkolassa finndorset-uuhet astutetaan aina texel-pässillä ja niiden kaikki jälkeläiset menevät teuraiksi. Siten ”jalostus” on tilalla hyvin yksinkertaista ja samoja päsejä voidaan käyttää vuodesta toiseen. Puhdasrotuisia jalostuseläimiä ostetaan huolella valittuina hyvistä jalostuskatraita parin vuoden välein. Tilalla finndorset-uuhia tuottaa noin 25 dorsetia ja 15 suomenlammasta, joiden uuhikaritsista 20–25 jätetään vuosittain pitoon. Finndorset-uuhia karitsoi vuodessa lähes 100 ja lisäksi on muita risteytysuuhia (finntexel ja turkislammastexel) parikymmentä.

Karitsointi

Finndorset-uuhille syntyy yleensä 2–3 karitsaa ja useammin nelosia kuin ykkösiä. Kahden viimeisen kevätkaritsoinnin keskiarvo yli 2-vuotiailla on ollut 2,4 karitsaa eloon uuhia kohden. Vuosikkailla ja kesäkaritsoinnissa keskiarvo on hieman matalampi (2–2,3). Runsas sikiävyys huomioidaan uuhien tunnutuksessa. 1–2 sikiötä kantavat tunnutetaan maltillisesti, mutta monikkojen

emoja ruokitaan kuten suomenlampaita eli hernekauraa annetaan jo heti joulun jälkeen. Kesällä karitsoivia uuhia ei tunnuteta ollenkaan, sillä alkukesän ruoho suojavyöhykkeillä hoitaa asian.

Hyvä finndorset-uuhi pystyy hoitamaan kolmekin karitsaa, mutta tarvittaessa aloitetaan lisäjuotto. Nelosista yksi otetaan kokonaan ämpärille tai mahdollisuuksien mukaan adoptoidaan. Myös vuosikailta otetaan yleensä kolmas karitsa pois, ongelmien välttämiseksi. Mikkolassa finndorset-uuhien karitsoiden kolmen päivän painot ovat pääsääntöisesti 4–6 kiloa.

Karitsointeja valvotaan huolella, vaikka suurin osa karitsoinneista hoituu omatoimisesti. Apua tarvitaan virheasunnoista tai kuolleista sikiöistä johtuen. Finndorset-uuhilla esiintyy jonkin verran innokkuutta ”varastaa” toisen synnyttäjän karitsoit. Omiaan ne eivät hylji ja synnytysten yhteydessä tehdyt adoptoinnit onnistuvat yleensä hyvin. Karitsoinnin jälkeen satsataan monikkoja imettävien uuhien ruokintaan ja karitsabaareissa pidetään väkirehua ja hyvälaatuista säilörehua tarjolla.

Laidunkausi ja teurastus

Toukokuun alussa 6–10 viikon ikäiset karitsat lähtevät laitumelle yleensä yli 20-kiloisina. Pienimpiä saatetaan pitää sisällä pari viikkoa pitempään. Lisäruokaa ei suojavyöhykkeille kesän aikana kanneta. Keväiset karitsat vierotetaan viimeistään heinäkuun alkupuolella. Heinäkuussa syntyneet laiduntavat emojen kanssa lokakuulle ja vieroitetaan sisälle otettaessa. Suurin osa kevään karitsista lähtee teuraaksi lokakuun alkuun mennessä. Marraskuun suoramyyniin sopivat pienimmät keväällä syntyneet ja suurimmat heinäkuussa syntyneet karitsat. Pienimpiä heinäkuussa syntyneitä pidetään tilalla lähelle pääsiäissesonkia. Mikkolan karitsoiden keskimääräiset ruhopainot ovat viime vuosina olleet 22–25 kiloa.

Kerintä kangertelelee

Teksti ja kuvat **Pia Parikka**

Kotimaisten keritsijöiden määrä hupenee, vaikka katraskoot jatkavat kasvuaan. Ulkomaalaiset keritsijäporukat tuovat helpotusta tilanteeseen. Kerintäkoulutusten myötä uusia urakoitsijoita on myös kasvamassa alalle.

Lampaankerintää tekevästä urakoitsijoista on tällä hetkellä huutava pula. Kysyntä on kasvanut viime vuosina lampaiden määrän lisääntymisen ja katraskokojen kasvun myötä. Myös vuosi sitten

lampailla käyttöönotettu eläinten hyvinvointikorvaus lisää kerintäpalvelujen kysyntää.

Keritsimet hiljenevät

Yksi syy tilanteen kärjistymiseen on

kerintäurakojien määrän hupeneminen. Kotkalainen *Tuomas Mattila* kertoo vähentävänsä kerintää ja keskittyvänsä lampaankasvatukseen omalla tilallaan.

Varsin suuren määrän, noin 12 000

”Kysyntä on kasvanut viime vuosina lampaiden määrän lisääntymisen ja katraskokojen kasvun myötä.”

lammasta, vuodessa keritsevä *Janne Mäkeläinen* on niin ikään hiljalleen vähentämässä kerintämääriä ja keskittymässä omaan maatilaansa. Mäkeläinen ei ota enää uusia kerintäasiakkaita.

Pohjois-Suomi koki kolauksen *Rauno Pohjasenabon* äkillisen poismenon myötä. Mies keritsi lampaita pienissä ja keskikokoisissa katraissa Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan alueilla.

Myös terveyshuolet vaivaavat. Äänekoskelainen 13-kertainen lam-

Valtakunnallisen Lammassstrategian yhtenä tavoitteena on tutkintoon johtavan lampaankeritsijän koulutusohjelman perustaminen Suomeen. Tällä hetkellä kouluttautuminen ulkomailla on varteenotettava vaihtoehto uusille keritsijäyrittäjille.

paankerinnän Suomenmestari *Marko Käsälä* jatkaa edelleen kerintäurakointia, mutta selkänsä ehdoilla. ”Se on aateltava omaakin tulevaisuutta sen verran”, toteaa Käsälä.

Toivo leppää kurssilaisissa

Tulevaisuus näyttää onneksi lupavalta, sillä uusia toimijoita on kouluttautumassa alalle.

Pirkanmaan Lammaskerhon järjestämät, ammattilaistekniikkaan painottuneet kerintäkoulutukset alkavat tuottaa tulosta. *Henna Aarnio* Valkeakoskelta, *Jukka Vitikka* Lempäälästä ja *Tero Poikonen* Teiskosta aloittelevat uraansa kerinnän ammattilaisina.

Lisäksi kurssien järjestelyihin osallistuva *Jenni-Stiina Inkinen* on hankkinut kansainväliset kerintätuomarioikeudet ja tuomaroinut Great Yorkshire Showssa Iso-Britanniassa.

Tämän syksyn kerintäkurssi on käytännössä loppuunmyyty, kertoo

Inkinen. ”Toivottavasti kurssi järjestetään uudestaan taas ensi keväänä”, hän jatkaa.

Myös kokkolalainen *Risto Saari* on aloittelemassa kerintäurakointia. Hänen toimialueenaan on koko Suomi.

Ammattina kerintä?

Lampaankerintä on raskasta fyysistä työtä. Lisäksi tekniikan opettelu vie oman aikansa. Tuomas Mattilan mukaan tuhannen lampaan jälkeen taito alkaa vakiintua.

Toisaalta työssä pääsee alkuun pienellä rahalla. ”Keritsijän ammatissa ei vaadita suurta aloituspääomaa. Kunhan on kerintäkone ja autonrappänä, niin sitä pystyy tekemään”, Mattila kertoo. Kysyntää on myös paljon. ”Kyllähän tällä eläisi. Sitä en epäile yhtään”, hän jatkaa.

Marko Käsälän mielestä keritsijän ammatti sopii hyvin nuorille lam-

KÄÄNNÄ

Lampuri ja lammasaktiivi on poissa

Lampuri *Rauno Pohjasenaho* Keminmaan Viita-koskelta nukkui pois kotonaan 63-vuotispäivänsä jälkeisenä yönä 8. elokuuta.

Raunon lähtö oli yllätys, vielä edellisenä päivänä hän oli mukana Lapin lampureiden tapaamisessa. Tämä yksityiskohta kuvaa Raunoa sellaisena kun moni meistä hänet tuns: jos jossakin jottain tapahtui lampaiden merkeissä, Rauno oli paikalla.

Raunon ja vaimonsa *Arjan* lampurin ura lähti nollapistestä. Edellinen sukupolvi työskenteli muissa ammateissa ja kaikki oli rakennettava alusta. Alkuvuosina Rauno ahkeroi pitkiä päiviä metsätöissä, Arja hoiti kotona lapset ja lampaat, myöhemminkin lampaiden päivittäinen hoito oli enemmän Arjan vastuulla. Katrasta kasvatettiin vähitellen, parhaimmillaan tai pahimmillaan pihapiirissä lampaita oli kuuden katon alla.

Lampolassa siirryttiin vähitellen texel-lampaisiin ja tila oli jalostuslampola lähes koko järjestelmän alusta alkaen. Arjan ja Raunon työlle annettiin tunnustukseksi Vuoden lammastila -palkinto 1998. Rauno osallistui myös luottamustoimissa lammastalouden kehittämiseen: hän vaikutti Suomen lammasyhdistyksen hallituksessa 1992–1996 ja MTK:n lammastaostossa 1993–1995.

Raunon aktiivisuus näkyi monessa. Ei liene Lammaspäiviä, kerintäkilpailuja tai pässihuutokauppoja, joihin hän ei olisi osallistunut. Siitospässien osto tai myyminen veivät Raunon sinne missä tapahtui, eikä haitaksi ollut, jos matkan varrelle sattui joku ravikilpailukin.

Lammastalouden lisäksi metsä ja hillat olivat Raunon intohimon kohteita. Nuoruuden hakkuut vaihtuivat hiljalleen puunajoon. Hillat olivat kesäajan harrastus ja myös sivuansio. Keminmaan ja naapurikuntienkin hillasuot olivat tuttuja, toisinaan jopa heinänteon kustannuksella.

Vaikka keskusteluissa Raunon kommentit saattoivat kuulostaa toisinaan kärjekkäiltä, hän oli erinomainen kuuntelija eikä koskaan tahtonut loukata tai vahingoittaa toista. Lammastalouden edistäminen oli hänelle sydämen asia. Lampuri isolla L:llä on poissa joukostamme.

Petri Leinonen ja Tuomo Jääskeläinen

Kuva: Pia Parikka

**Lammasta lautaselle,
karitsaa kaikkiin
keittiöihin**

Ostamme sekä
teemme rahtityötä.

Tilateurastamo Kouvola

www.muhnienlahtivaja.fi
puh. 040 578 6317

MADE IN
JOENSUU

KERAFIKA

www.kerafikka.com

KÄSINTEHDYT
KERAMIKKATUOTTEET
TILAUksesta

ESA ANTAS

**Keritsemiskoneiden huolto
Terien teroitus**

Puh. 040 524 9629
Lyötiläntie 449, 47540 LYÖTILÄ

Jalostukseen käytettävien
pässien lopullinen valinta
tehdään kerinnän jälkeen.

Kuva: Sampo Luukkainen

Eläinvalinta dorset-jalostuslampolassa

Putkisaloon jalostuslampolassa eläinvalinta lähtee siitä, että perusterveys, rakenne ja käyttöominaisuudet ovat kunnossa.

Teksti **Anne Konsti**

Jalostustavoitteet ovat vain tiukentuneet vuosien saatossa. Apuna käytetään laajan pässi-valikoiman lisäksi keinosiemenystä, tuotosseurannan apuvälineitä, punnituksia sekä rakenne- ja ultraäänimittauksia. Sopivien alkioiden löytyessä otetaan sekin jalostuspaikka käyttöön ja tuntosarvet ulkomaille ovat koko ajan valmiudessa. Sukusiitosasteen tarkkailu paritussissa on arkipäivää. Siemenen ja alkioiden etsintä on jatkuvaa ja välttämättömyys, jotta jalostuspohja pysyy terveenä. Dorsetin Suomen historian alkuvuosina populaatiolle haettiin mahdollisuuksia nimenomaan alkio-tuontien kautta.

Valintaa ohjaavat populaation raja-arvot ja maalaisjärki

Koska populaatio on edelleen Suo-

messa pieni, annetaan Putkisalossa kaikille nuorille puhdasrotuisille uuhille mahdollisuus näyttää kykynsä. Uuhet testataan sekä risteytys- että puhdasparitusten kautta, ja vain parhaimmat uuhet pääsevät jatkoon katraan sisäisen karsinnan ollessa todella kova. Vuosittainen jalostusuudistus katraassa on vähintään 15 prosenttia.

Uuhien ja pässien tie jatkaa jätettäväksi eloläimeksi lähtee siitä, että perusterveys, rakenne ja käyttöominaisuudet ovat kunnossa. Kaikki karitsat punnitaan, mitataan ja arvostellaan. Ensimmäinen valinta tehdään fenotyyppin perusteella. Hyvin kasvaneet, tervarakenteiset karitsat keritään, jonka jälkeen aloitetaan huolellinen rakenteen tarkastelu.

Putkisalossa on otettu tiukka linja muutamassa hoidollisesti ja kattrasterveydellisesti tärkeässä asiassa. Sarvelisia eläimiä ei jätetä eloon. Ne karitsat, jotka jostain syystä, kuten valoyliherkkyyden tai lentävien hyönteisten aiheuttamien ongelmien vuoksi saavat iho-ongelmia, poistetaan ehdottomasti. Pitkähäntäisellä rodulla on joskus ongelmia nostaa häntää riittävästi virtsatessa. Nämä niin sanotut

kusihännät poistetaan ehdottomasti. Ensimmäisen kesänsä aikana ripuloi- vat pässit pyritään karsimaan, mikäli se vain on mahdollista. Eläimen liikkeet ja jalkojen asennot tarkastetaan kovalla alustalla sekä paikallaan että liikkeessä. Tämä onnistuu helposti paimentavien koirien avulla. Usein takajalkojen virheasennot näkyvät vasta ravissa.

Näiden perusasioiden suhteen tehtävän valintaprosessin jälkeen huomioidaan tuotosseurannasta saadut indeksit. Yleensä eloläimiä jätetään enemmän kuin on tarve, koska usein karitsan rakenne muuttuu 5–6 kuukauden iässä. Suomessa dorset rodun merkitys on suuri risteytystuotannossa, joten jalostusvalikoimissa on pidettävä laajaa skaalaa ominaisuuksia.

Emo-ominaisuudet valinnan alla

Sikiävyys ja ympärivuotisuus ovat tärkeitä, ylläpidettäviä ominaisuuksia. Aikuisten uuhien sikiävyys tavoite

”Vuosittainen jalostusuudistus katraassa on vähintään 15 %.”

Rakenne ja jalkojen asennot tarkastellaan sekä paikallaan että liikkeessä.

Karitsointipisteet	-1	0	+1
Karitsoinnin luonne	synnytysapu	vähäinen apu	ilman apua
Uuhen hoitokyky	hylkää karitsat	huolehtii	seuraa perässä
Karitsan elinvoimaisuus	ei jaksa imeä	hidas imemään	riipeä ylöspääsy ja imeminen

on 2,0 ja keinoina on karsinta ja pässi-valinnat. Uuhet pystyvät tiinehtymään heinäkuun alusta huhtikuun loppuun. Putkisalon katraassa uuhet poikivat kahdessa aallossa. Dorseteilla pyritään keskimäärin kahteen karitsaan uuhta kohden siten, että poikineilla uuhilla on 50 prosenttia kaksosia, 25 prosenttia kolmosia ja 25 prosenttia ykkösiä. Vuonueet tasoitetaan adoptoimalla eli kaikki yli kaksi vuotiaat uuhet imettävät kaksosia. Sikiävyys ohjaa pässikauppaa. Ykkösenä syntyneitä päsejä ei käytetä puhdasrotujalostukseen, mutta niitä voidaan myydä risteytystuotantoon.

Karitsointi ajan helpoudesta ei haluta tinkiä. Turhaa työtä ei kukaan tarvitse ja siksi pyritään easy-care uuhiin. Emon pitää karitsoida helposti ja hoitaa karitsansa itse, joten jalostuk-

sessä suositetaan omatoimisia emoja. Liit merkinnät karitsointiaikaan johtavat uuhen väijäämättömään karsimiseen. Maidontuotantoa seurataan karitsoiden kuuden viikon punnituksilla ja emät karsitaan ja valitaan näiden tulosten perusteella. Yleensä maito riittää kyllä helposti karitsuille. Poikkeuksellinen luonne niin uuhella kuin pässilläkin, varsinkin hoidon vaikeutuessa, johtaa helposti karsimiseen. Emo-ominaisuuksia mitataan pisteytyksellä. Jokaisessa karitsoinnissa annetaan pisteet -1, 0 ja +1 oikein taulukon mukaisesti.

Rakenne kunniaan

Jalostukseen valittavat eläimet rakenearvostellaan, ja niiden tulee täyttää dorsetille ominaiset piirteet. Erityistä huomiota kiinnitetään jalkoihin, pu-

rentaan ja kiveksiin sekä uuhilla utareen maavaraan, kiinnityksiin, vedinten kokoon ja asentoon. Utararakennetta seurataan pisteytyksellä karitsointien yhteydessä. Kokemus on osoittanut saman kuin lypsylehmillä, että utararakenne on vahvasti periytyvä ominaisuus. Utareen rakenne nousee arvoon arvaamattomaan, koska jalostuksessa pyritään pitkäikäisiin tuottaviin emoihin, joiden tavoite on 5-6 karitsointia emoa kohden. Hyvä rakenne vaikuttaa myös karitsointiaikana hoidon helppouteen. Mikäli utare on toimiva, karitsat saavat maidonsa ilman apuja.

Tuotosominaisuudet

Valinnassa suositetaan nopeakasvuisia yksilöitä tuotosseurannan kasvuindeksiin perustuen. Dorsetille ominainen pitkä ja pyöreä rakenne säilytetään. Lihaksikkuutta ja rasvoittumista seurataan ultraäänimittauksilla ja jalostetaan valinnalla ja karsinnalla. Emot karsitaan tuotoksen perusteella, jolloin huomioidaan edellisten vuosien karitsointien tulokset ja indeksit uuhikortista. Emon fyysinen kunto, rakenne ja ikä tarkistetaan ennen astutusta. Valinnoissa huomioidaan kuinka eläin on palautunut edellisestä karitsoinnista ja imetyskaudesta. Luonnollisesti pyrkimys olisi jättää huippu-uuhia, joilla karitsatuotos ylittää 45 kiloa.

Uuhimatriisi tarpeellinen työkalu

Pienen puhdaspopulaation ongelmaksi nousee helposti liian korkea sukulaisuus yksilöiden välillä. Web-lampaan sukusiitosasteet tuodaan uuhimatriisiin, jossa jokaisen jalostusuuhen sukusiitos verrataan suunniteltuihin pässeihin. Vaikka päsejä pidetään paljon, on muistettava huolehtia siitä, etteivät astutusryhmät ole työläänsä pieniä, ja että jälkeläisille saadaan tarpeeksi korkeat arvostelumuutokset. Astutusryhmissä pyritään siis vähintään 20 uuhen ryhmiin, jotta saadaan jälkeläisarvostelut päseille. Pienessä populaatiossa sukusiitoksen hallinta ja linjojen ylläpito tuo haasteita. Tähän on tuonut apua keinosiemennys ja toivottavasti tulevaisuudessa alkionsiirto.

Paimennuksen EM-kilpailu nousi yleisö- ja somehitiksi

Paimennuksen Euroopan mestaruuskilpailut 2016 kisattiin Juvalla. Iso tapahtuma onnistui, vaikka sää vaihteli syysmyrskystä auringon paisteeseen. Näkyvyys sosiaalisessa mediassa yllätti kaikki.

Anne Konsti

Continental Sheepdog Championship 2016 kilpailtiin 26.–28.8.2016 Juvalla ja Severi Hirvosen Inkilänhovin vuokrapellolla Juvalla. Vajaan viidenkymmenen talokoolaisen, 91 kilpailijan ja päivätasolla 400–700 vieraan tapahtuma onnistui liput liehuen. Ohjelma onnistuttiin viemään vaivatta läpi sään vaihte- lusta huolimatta. Tapahtuman some- näkyvyydessä nousiin aivan uudelle tasolle. Kisojen jälkeisen maanantain Facebook-kattavuudet nousivat lähes 130 000:een.

Torstaina aloitettiin Nuorten Ohjaajien eli Young Handler kilpailulla. Neljää kilpailijaa varten tuotiin Rantasalmelta Putkisalon kartanosta puh- dasrotuisia, nuoria dorset-uuhia, jotka toimivat kilpailussa erittäin mallik- kaasti. Normaalisti nuoret ovat aja- neet ratansa varsinaisina kisapäivinä EM-kisaajien ja -tuomareiden pitäes- sä ruokataukoa. Nyt junnukilpailu pi- dettiin EM-kilpailuja edeltävänä tors- taina. Näin he saivat ansaitsemansa yleisön Euroopan parhaista paimen- koiraohjaajista, jotka olivat tulleet jo paikalle ilmoittautumaan ja tutustu- maan rataan. Nuoret kyvyt pääsivät näyttämään taitonsa ja radat olivat vaikuttavan hyviä. Tanskalainen tuo- mari Finn B. Petersen kehui osallis- tujien taitoja ja tasaisuutta. Eroja oli hyvin vaikea tehdä. Kaikki neljä pää- sivät 8 pisteen sisään toisistaan. Suo- men edustaja, luomulypsykarjatilan 19-vuotias tytär Aada Teittinen Juval- ta, ajoi kiitettävän radan koirallaan BB

Kuva: Sampo Luukkainen

Nuorten ohjaajien voittaja Karianne Buer ja koiransa Step. Kokemus oli monelle nuorelle ikimuistoinen, sillä he pääsivät esiintymään aikuisten kilpailuareenalla ja yleisönä oli Manner-Euroopan parhaat handlerit.

Mitch, mutta tiukkatasoisessa kisassa muutama virhe kostautui neljänneksi sijaksi. Voiton vei tyylikkään ja miltei virheettömän radan ajanut norjalainen Karianne Buer koirallaan Step.

Euroopan mestaruuskulta ja – hopea Norjaan

Paimennuksen supermaa Norja näytti jälleen kyntensä. Maa nappasi viileän varmalla tyyllillä EM-kullan ja -hopean mukaansa. Voittaja Torbjörn Jaran Knive ja hopealle yltänyt Karin Mattsson ovat molemmat erittäin tunnettuja ja suoritusvarmoja kilpailijoita. Heidän ratansa olivat huikeaa katsottavaa alusta asti. Molemmat voittivat oman karsintapäivänsä kilpailun, Mattsson perjantaina ja Knive lauantaina. Finaalin kolmanneksi jäi viime vuoden voittaja, seitsenkertainen EM-voittaja Serge van der Zweep ja Gary Alanko- maista. Kniven 5-vuotias bordercol- lienarttu Bea on ohjaajansa mukaan tarkka, kuuliainen ja hyvin lompaita käsittelevä työkaveri. Sen takaa löy- tyy monta Kniven omaa vanhaa koi- ra, joten saumattomalle yhteistyölle on vahva pohja. Kniven ja Bean rata oli veret seisauttava esimerkki suju- vasta ja ammattimaisesta eläintenkä- sittelystä. Heidän pisteensä nousivat

omalle sataluvulleen.

Ilahduttavasti finaaliin päässe- kangasalaisen yrittäjän Leena Jussi- lan rata valitettavasti päättyi toisen lammasyhmän hakuun. Silti Jussilan finaali paikka Suomelle oli huippusuo- ritus vaikeissa olosuhteissa.

Finaalipäivä oli raikas ja aurinkoi- nen. Suomi näytti hymyilevät kasvonsa rankkojen karsintapäivien jälkeen. Kilpailijat ja yleisö olivat tyytyväisiä. EM kisaorganisaation brittiläinen pu- heenjohtaja Jim Easton totesi, että tämän vuotisten kisojen perusteella voitaisiin Suomea pyytää järjestämään kisat joka vuosi. Kaikissa 32 EM-kil- pailussa mukana ollut Easton vakuut- ti, ettei ole koskaan nähnyt näin hy- vin toimivia varikkoja ja täsmällistä toimintaa. Easton piti myös pienen, tunteikkaan puheen ja minuutin hil- jaisen hetken toukokuussa 81-vuoti- aana menehtyneen sveitsiläisohjaaja Odette Lieberin muistolle. Lieber lait- toi aikoinaan Manner-Euroopan EM- kilpailut alulle.

Markkinointia maailmalle, kisakylä toimi

Järjestäjien tärkein tavoite oli aikaan saada hyvä ja suurkilpailun mitat täyt-

KÄÄNNÄ

Kuvassa hopeamitalisti Karin Mattsson ja Trim (vas.), voittaja Torbjörn Jaran Knive ja Bea sekä pronssia ottanut Serge van der Zweep ja Llangadog Gary.

Kuva: Sampo Luukkainen

tävä EM-mittelö. Alusta asti päätettiin silti käyttää kaikki mainonnan mahdollisuudet tuotannonalan ja suomalaisen eläintuotannon hyväksi. Kisojen ohjelmalehteen kirjoitettiin esittely suomenlampaasta, alueella tarjottiin monipuolisesti lähiruokaa, kuten lammaspurilaisia ja -makkaroituja, tuotiin näytille suomenlammassuuihin risteytyskaritsoineen, tarjottiin brittituomareille vierailu lammasta ja pihvitiloille sekä juonnossa puhuttiin kotimaisen maatalouden puolesta. HH Embryon

keinosiemennykselle hankkimat kaksi suomenlammaspässiä 80 Melu ja 80 Mahti olivat yleisöalueella myös näytilä. Ministeri *Kimmo Tiilikainen* (kesk) vieraili kisa-alueella finaaliapäivänä. Hän keskusteli usean kotieläinyrittäjätaustaisen paimenkoirakisaajan kanssa, ja seurasi kiinnostuneena kisoja. Tiilikaisen vierailu oli positiivinen lisä paimenkoirien ja lammastuotannon esiintuomisessa.

Paikallisten yritysten ja tuottajien mukaan saaminen talkoisiin oli todel-

Tulokset, EM-finaali sunnuntai 29.8.2016

Tuomarit Chris McNaughton, Pohjois-Irlanti ja George Gardner, Skotlanti

Max. 340 pistettä

Torbjörn Jaran Knive / Bea	Norja	304 pistettä
Karin Mattsson / Trim	Norja	250 pistettä
Serge van der Zweep / Llangadog Gary	Alankomaat	233 pistettä
Nicolas Annaloro / E'Time	Ranska	215 pistettä
Viola Hebeler / Mettelberg Gizmo	Saksa	189 pistettä
Anita Hermes / Conquest Mitch	Saksa	170 pistettä
Eliane Verboven / Mona	Belgia	166 pistettä
Anita Hermes / Roger	Saksa	159 pistettä

Tulokset kokonaisuudessaan <http://www.continental2016.fi/wp/28-8-2016-finals-finaali/>

Tulokset karsintaperjantai: <http://www.continental2016.fi/wp/26-8-2016-friday-perjantai/>

Tulokset karsintalauantai: <http://www.continental2016.fi/wp/27-8-2016-saturday-lauantai/>

Young Handler 2016 kilpailun tulokset 25.8.2016

Tuomari Finn B Petersen, Tanska

Max. 110 pistettä

Karianne Buer / Step	Norja	96 pistettä
Emma De Meyst / Jill	Belgia	91 pistettä
Frida Fornander / Ben	Ruotsi	89 pistettä
Aada Teittinen / BB Mitch	Suomi	88 pistettä

Tulokset: <http://www.continental2016.fi/wp/25-8-2016-young-handler/>

EM-finaalin voittajakolmikko ja tuomarit C. McNaughton ja G. Gardner.

Kuva: Maarit Kyöstilä

Kuva: Sampo Luukkainen

Maatalousministeri Kimmo Tiilikainen keskustelelee eurooppalaisten viljelijöiden kanssa.

la myönteinen yllätys. Kilpailujohtaja *Susanna Nuutisen* mielihyväksi yhteistyökumppaneita saatiin runsaasti. Heidän avullaan kisat saatiin pääsymaksuttomiksi, mikä varmaan osaltaan vaikutti siihen, että yleisöä oli paljon. Ilman yleisön tuomaa energiaa ei ole onnistunutta kilpailua ja tapahtumaa. Nyt sekä kisapaikalle että kisojen someen vyöryi ihmisiä, jotka nauttivat silmin nähden kisan tarjonnasta. "Koukuttavaa katsella paimenkoiria, ohjaajia ja lampaista", totesi moni aiemmin lajia tuntematon ja tuli takaisin useampana kispäivänä. Nuutisen mielestä somen merkitys tällaisissa tapahtumissa on entistä tärkeämpi niin ennakkomarkkinoinnissa kuin tapahtuman aikaisena uutisointina. Nyt some-tarjontaan oli todella keskitytty ajantasaisen tulospalvelun, mutta myös kuva- ja videotarjonnan muodossa. Lampaat ja koirat, sekä huikea maisema vetivät katsojia ulkomaita myöten.

EM-kisaviikolla paikkakunnan ja lähikuntien majoituspaikat olivat täynnä. Juvan kunnan matkailun kanssa oli tehty läheistä yhteistyötä ja aluetta markkinoitu kilpailujen nettisivuilla sekä neuvonnassa. Yleisötapahtumat tuovat alueelle paljon näkyvyyttä ja rinnakkaisvaikutusta muille palvelusektoreille. Positiivinen lammastalous ja osaava eläinten käsittely avautuivat varmasti niin ulkomaisille kuin kotimaisillekin katsojille.

Lehdistön kertomaa lammastaloudesta vuosilta 1987–1989

Lammasyhdistyksen jäsenlehden ohella muutkin lehdet ovat vuosien varrella kirjoittaneet lammastaloudesta. Yhdistyksen toimistossa on säilynyt vanhoja lehtileikkeitä, joita selailtuani olen koonnut niistä havaintoja.

Eino Hautakangas

Vuonna 1987 Maaseudun Tulevaisuudessa kerrottiin, että kotieläinneuvonta on kypsymässä työryhmän suosituksen mukaisesti yhteistyöhön, mutta keinosiemennys on jättäytynyt siitä pois.

Lammas- ja vuohineuvonta on siirtymässä maatalouskeskuksiin. Harmaita turkislampaita on laskennan mukaan Kainuussa jo lähes sata yksilöä. Eläinlääkäri Pertti Hankonen on hankkinut niistä suurimman osan lampolaansa ja hän on saanut läänin kehittämisrahaa erillisen jalostusohjelman laatimiseen. Lehdessä oli myös tutkittua tietoa nelinissäisistä uuhista ja niiden maidontuotannosta.

Karjalainen -lehti kertoi, että Valvilla lopettaa suomalaisen villan oston ja villan kohtalo on avoinna. On ehdotettu, että villan tuotantopalkkio ohjattaisiin tuottajille jatkossa pienkehräämöiden kautta.

”Harmaita turkislampaita on laskennan mukaan Kainuussa jo lähes sata yksilöä. Eläinlääkäri Pertti Hankonen on hankkinut niistä suurimman osan lampolaansa, ja saanut kehittämisrahaa erillisen jalostusohjelman laatimiseen.”

Vuonna 1988 kerrottiin Maaseudun Tulevaisuudessa, että villan tuotantopalkkio säilyy erillisenä ja sen maksatus tapahtuu maatalouslautakuntien kautta tuottajille myyntikuittia vastaan. Tehdyn kyselyn mukaan kymmenen pienyritystä oli ilmoittautunut villan ostajaksi. Suurin huoli ostajilla oli villan puhtaudesta, kerrottiin lehdessä.

Maatilahallituksesta todettiin, että nykyviljelijä tarvitsee neuvoja kokonaisvaltaisesta maaseutuyrittämisestä ja neuvonnan sopeuttamista pidettiin välttämättömänä. Lisäksi kummasteltiin eräiden erikoisneuvontajärjestöjen haluttomuutta perusteelliseen keskusteluun kehittämisestä, sillä neuvonnan keskittämisen edut nähtiin haittoja suurempina. Lihantuottajassa tuotiin esille osuusteurastamoiden vaatimus liharotuisten jalostuslampaiden tuonnista maahan. Länsi-Savo -lehdessä selostettiin Lampaanjalostusyhdistyksen 70-vuotiskokousta Mikkelissä ja retkeilyä mm. Pirtin Kehräämöön, jonka perustamisesta oli kulunut 40 vuotta.

Vuonna 1989 Maaseudun Tulevaisuudessa käytettiin paljon palstatilaa kerrottaessa jalostuslampaiden tuonnista Tanskasta. Lampaanjalostusyhdistys organisoi eläinten valinnan, tuonnin toteutuksen ja karanteenijärjestelyt. Jalostusasiantuntija muistutti, että eläinaineksen tuonti vaatii tarkkaa harkintaa. Lehdessä todettiin edelleen, että lammastilojen neuvonnan uudistus saatiin alulle, lampaan alkioita vietiin Suomesta Egyptiin, villan tuotantopalkkioon saatiin korotus, lammas palveli maatilamatkailua ja vain hallittu risiteytys lisäsi lihantuotantoa lampaankasvatuksessa. Ennakoitiin myös, että Euroopan yhdentyminen tuo ongelmia maaseudulle.

”Ennakoitiin, että Euroopan yhdentyminen tuo ongelmia maaseudulle.”

Väriä villoihin

Villa on helposti värjättyvä luonnonkuitu. Kasvivärjyksen pitkä historia kertoo ihmisen pyrkimyksestä kaunistaa arkeaan, mutta se on myös vallankäytön ja politiikan historiaa, jonka sivutuotteena ovat syntyneet valkoiset lammasrotumme. Tämän päivän ihmiselle kasvivärjäs on rentouttava puuhaa.

Teksti **Kirsi Vertainen**

Kuvat **Jake Kukowski**

Värjääminen on mukavaa ja yllätyksellistä puuhaa eikä lopputuloksestaakaan voi olla aina aivan varma. Valmiin langan väriin vaikuttavat värjäysaika, lämpötila, veden happamuus ja mineraalipitoisuus, langan ominaisuudet, kerättyjen kasvien määrä, keruu-aika ja niiden kasvupaikka. Kuvassa lampurit Johanna Hirvonen ja Mari Hukkanen Suur-Savon lampureiden kasvivärjäyspäivässä Paavilan lammastilalla syyskuussa 2015.

Vieno tuuli ajaa valkoista pou-
tapilveä yli sinitaivaan, valko-
runkoiset koivut vihreän joen
rannassa ovat puhjenneet lehtimään ja
tuomiokirkon mahtavan katonharjan
ympärillä huutelevat mustat naakat.
Joen rantalaiturit ovat täynnä laivoja
ja talonpoikain kuormattuja veneitä.
Hidas härkävaljakko kiskoo kitisevää
rekeä katuja pitkin. Kauppiaitten ja
käsityöläisten myymälät ovat avan-
neet luukkunsa, sepän pajasta kuuluu
raudan kilkutus ja värjäämöstä juok-
see vesi punaisina läikkinä jokeen.”

Näin kuvailee *Mikael Karvajalka*
kotikaupunkinsa Turun elämänme-
noa 1500-luvun alkupuolella *Mika*
Waltarin samannimisessä romaanis-
sa. Tekstikatkelman yksinkertainen
loppulause kätkee monta tosiasiaa
suomalaisen värjäämisen historiasta.
Juuri tuo punainen väri oli harvinais-
suutensa ja kalleutensa vuoksi erittäin
tavoiteltu ja kotivärjäreiden hankalasti
saavutettavissa. Tästä syystä punaisen
värin värjääminen tapahtui tuontivä-
rein ammattivärjäreiden värjäämöis-
sä, joita alkoi Ruotsi-Suomessa toimia
keskiajan lopulla ja uuden ajan alussa
eli juuri Karvajalan lapsuusmuistojen
aikoihin. Lisäksi värjäämiseen, kuten
muihinkin käsityöammatteihin liittyi
niiden toimintaa säädellyt ammatti-
kuntalaitos, joka privilegioi toiminnan
harvoin kaupunkeihin 1500-luvul-
ta lähtien, eikä niitä saanut harjoittaa
maaseudulla. Toisin sanoen ensim-
mäiset ammattikäsityöläiset, värjä-
reiden ohella kultasepät, lasimesta-
rit, maalarit, padanvalajat, muurarit
ja puusepät työskentelivät pääasias-
sa Turussa ja Viipurissa, myöhemmin
myös muissa keskiaikaisissa kaupun-
geissa kuten Porvoossa, Raumalla ja
Porissa eli silloisessa Ulvilassa.

Maalla värit saatiin luonnosta

Toki värjäämistä eli painamista oli
harjoitettu kotioiloissa jo aiemmin ja
harjoitettiin tämän jälkeenkin kotoi-
silla, Suomen luonnosta saatavilla vä-
riaineilla. Näitä keltaisen, kellanpu-
naisen, kellanvihertävän, harmaan ja
ruskehtavan sävyjä saatiin sammalista,
kävyistä, kaarnasta, kukista ja lehdis-
tä. Myös värimorsingosta (*Isatis tin-*
ctoria) saatu sininen ja ahomataran
juuresta (*Galium Boreale*) saatu ko-

Kotoinen punaisen värin antaja, ahomatar. Kasvi on 20-40 cm korkea ja rönsyilevällä juurakollaan leviävä valkokukkainen ruohokasvi. Tämä myös "maarian heinäksi" kutsuttu kasvi kukkii Marian päivän tienoilla. Kasvi on varsin vaatimattoman näköinen ja väriaine onkin kasvin juurissa.

toinen punainen ovat olleet käytössä jo rautakaudella.

Koska ulkomaisilla väriaineilla värjääminen oli kallista, se vaikutti suuresti myös kankaan arvoon. 1700-luvun lopulla punainen hame saattoi olla länsisuomalaisen emännän arvokkainta omaisuutta ja vastasi lehmän tai jopa talon arvoa. Tämä saattoi olla syy siihen, että punaiseen lankaan katsottiin liittyvän myös erilaisia voimia. Esimerkiksi keväällä lehmiä ulos laskettaessa eläinten hantään laitettiin Savossa punainen lanka. Näin ne osasivat tulla kotiin. Ja jos ihmisen niukahtaneeseen jalkaan kierrettiin punainen, tietyllä tavalla solmittu lanka, jalka parani.

Elinkeinovapaus teki käsityöam-
mattien harjoittamisen mahdolliseksi
myös maaseudulla 1868 lähtien, mutta
värjäämöt eivät ehtineet maalla yleis-
tyä. Tavaksi oli tullut kotikutoisten
sarkakankaiden tai valmiiden vaate-
kappaleiden värjäyttäminen kaupun-
kien värjäämöissä. Pian sen jälkeen
varallisuuden lisääntyminen ja teollis-
tuminen toivat ostokankaat ja – värit
ja valmisvaatteet kaikkien ulottuville.
Kotikutoiset vaatteet ja lankojen vär-
jääminen jäivät vähitellen. Tästä huo-
limatta apteekkien valikoimissa oli
vielä 1940-luvulla väri kasveja, kuten
liekoja, paatsamaa, sianpuolukkaa ja

suopursua. Uutta tulemistä kasvivär-
jäys on tehnyt 1970-luvulta saakka.

Värillä on väliä

Syy värjätä kudonnaisia ja teks-
tiilejä voi pohjimmiltaan olla ih-
misten kauneuden kaipuussa
ja tarpeessa, mutta värit ovat
vedonneet myös ihmisten raat-
ollisempaan puoleen. Värien
avulla on erotettu joukosta, niil-
lä on osoitettu sosiaalista asemaa
ja statusta, ryhmään kuulumista tai
alleviivattu poliittisia merkityksiä. Esi-
merkkinä skotlantilaisten klaanien
ruudulliset villakankaat eli tartaanit,
Ruotsin karoliiniarmeijan univormu-
jen indigolla värjätty verkatakit ja val-
tioiden liput. Jo ensimmäiset todisteet
väriaineista eli faaraoiden hautakam-
mioista löytyneet värjätty vaatekap-
paleet liittyvät hallitsevan luokan ja
värit toisiinsa. Klassisimpana esimerk-
kinä tästä lienee purppura, kuninkai-
den ja kardinaalien väri, jonka foini-
kialaiset keksivät 3 000 vuotta sitten.
Purppuran punainen oli erittäin kallis
väriaine ja suojattu lailla käytettäväksi
vain ylimmän luokan vaatetuksessa.
Purppuraisen nauhan leveys viitan
reunuksessa kertoi kantajansa aseman

KÄÄNNÄ

Latinan *tinctor* tarkoittaa värjäreä. Tästä
syystä kasvitieteilijä Carl von Linné antoi
värjäykseen sopiville kasveille lajinimek-
si *tinctorius*. Kuvassa värimataralla eli
krappijuurella (*Rubia tinctoria*) värjättyä
lankaa. Värimataraa on käytetty ja viljelty
Euroopassa 1600-luvulta saakka halutun
ja arvokkaan punavärin takia. Edelleen
tuotikasvi.

ja Roomassa sai *Caesar* yksin käyttää täyspurppuraista viittaa.

Väreillä erottuminen ei ole ollut vierasta Suomessakaan. 1700-luvun sääty-yhteiskunta oli jaettu karkeasti kahteen osaan, säätyläisiin ja rahvaaseen ja luokat erottuivat toisistaan näkyvimmin säädynmukaisen pukeutumisen ansiosta. Ylemmät säädyt pukeutuivat pitsiin, silkkiin ja samettiin kaikissa sateenkaaren väreissä samaan aikaan, kun rahvas, "Cansa ja Palca wäki" sai tyytyä kotimaiseen ja kotikutoiseen värjäämättömään villakankaaseen.

Värien merkitys voi olla myös yksi syy siihen, että suurin osa lammashuolijastamme on valkoisia. Lyhyt katsaus alkuperäisten lammashuolijain värimaailmaan, esimerkiksi lyhythäntäisiin pohjoiseurooppalaisiin rotuihin kertoo niiden olleen väriltään eri sävyisiä ruskeita tai harmaita. Värjääminen on puolestaan vaatinut raaka-ainetta, jossa värit näkyvät. Valkoinen villa on antanut uusia ulottuvuuksia ihmisten luovuudelle ja mahdollisesti ohjannut eläinvalintaa.

Kuva: Kirsu Vertainen

Lammashaasta lankoihin

Tänä päivänä kaikki käsillä tekeminen on nosteessa. 1990-luvun puolella käynnistynyt kasvivärjäysbuumi oli alkuun paljolti omia lankojaan värjänneiden lampureiden harrastus. Pienen notkahduksen jälkeen kasvivärjäys on elpynyt uudelleen lisää-

Yleisimmin Suomen luonnosta saatavat värit ovat keltaisen ja kellanvihertävän eri sävyjä. Värjäykseen käytetyillä kasveilla oli myös monia muita käyttötarkoituksia. Niitä käytettiin lääkkeeksi, mausteeksi, teeksi, luudiksi, vispilöiksi, patjan täytteiksi ja arkkuheiniksi. Esimerkiksi kuvan väripadassa olevaa pietaryrttiä käytettiin antamaan lankoihin vihreää tai keltaista väriä ja sen lisäksi myös sikiön lähdetykseen, suolinkaisten karkottamiseen ja oluen ja viinan mausteeksi.

LAMPURIN LANGAN VÄRJÄYSOHJE

Värjäyksessä tarvitaan vettä ja lämpöä. Värjättävän langan määrästä riippuu, värjätäänkö rantasaunalla rautapadassa vai keittiön hellalla pikku kattilassa. Pääasia on, että langat ovat väljässä vedessä. Myös kerättävän kasvin määrä riippuu värjättävän langan määrästä. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että 100 grammaa lankaa kohden tarvitaan yksi kilo kasvimassaa. Otollisin kasvien keräysajankohta on alkukesällä ennen kukkien puhkeamista, mutta kasvit antavat väriä niin kauan, kuin lehdet ovat vihreitä. Kun saalis on saatu kerättyä, laitetaan se pilkottuna kattilaan ja keitetään vähintään tunti. Sen jälkeen liemen voi siivilöidä.

Langat valmistellaan eli kehräämön pasmalangat vyyhdin ympäriltä aukaistaan ja tilalle laitetaan väljät pasmalangat ja pitkä haltialanka, joka pujotetaan värjätessä kattilan tai padan reunoille poikittain laitettuun keppiin. Haltialangan tulee olla niin pitkä, että vyyhti on värjätessä kokonaan väriliemessä. Ennen värjäämistä vyyhti laitetaan lämpimään veteen likoamaan. Tämän jälkeen se puretetaan.

Puretus lisää värinkesto

Luonnonväriaineet kiinnittyvät lankoihin ilman puretustakin, mutta tulos ei ole kestävä. Puretus lisää värjättävän materiaalin värinkesto. Puretusaineena käytetään tavallisimmin alunaa (kaliumalumiinisulfaatti). Muihin puretteisiin ja metallisuoloihin voi suhtautua kriittisesti tai ainakin niiden ympäristö- ja terveysvaikutukset tulee värjätessä ottaa huomioon. Puretus tehdään joko ennen värjäämistä tai sen aikana. Mikäli puretetaan ennen värjäämistä, kuumaan veteen lisätään puretusaine, jota tulee olla 10–15 prosenttia langan painosta. Langat laitetaan puretusliemeen, nostetaan lämpötila 80 asteeseen ja annetaan lankojen olla siinä tunti. Tämän jälkeen langat voi laittaa väriliemeen. Mikäli puretus tehdään värjätessä, puretusaine laitetaan väriliemeen ennen lankoja, sitten langat ja sen jälkeen veden lämpötila nostetaan 80 asteeseen.

Liemi ei saa kiehua

Varsinainen värjäys kestää tunnin eli lankojen olisi hyvä olla tunti 80 asteisessa väri-

liemessä. Lankoja voi välillä liikutella, että ne värjäytyvät tasaisesti. Villakuidun suomumaisen pintarakenteen suomet aukeavat kuumassa vedessä, jolloin väri pääsee tunkeutumaan kuituun. Villan erinomaisiin ominaisuuksiin kuuluu, että suomet sulkeutuvat värjäyksen jälkeen langan hiljalleen jäähtyessä. Mikäli värjäysliemi kiehuu, villa menettää palautumiskykynsä ja siitä tulee karheaa.

Kun lanka on jäähtynyt, sitä huuhdellaan, kunnes huuhteluvesi on kirkasta. Vyyhti kannattaa kuivata sen läpi asetettuna harjanvarren, ei haltialangan varassa ja varjossa. Kasvivärjätty langat haalistuvat auringon vaikutuksesta.

Ohje

1 kg tuoreita lammashaan reunamilta kerättyjä kasveja; nokkosta, maitohorsmaa, pietaryrttiä, koivunlehtiä, poimulehteä tai mesiangervoa
100 g hyvää oman tilan lankaa
10 g alunaa

tyen voimakkaasti viimeisen 10 vuoden aikana. Harrastus ei ole enää sidoksissa omiin lankoihin tai edes kotimaiseen villalankaan ja nyt värjätään ennakkoluulottomasti myös ulkomaisia sekoitelankoja ja superwash-käsiteltyjä lankoja. Silti ei lampureidenkaan kannata unohtaa kasvivärjäystä, sillä samat laidunalueet, jotka antavat ravintoa lampaille, tuottavat myös monet yleisimmistä värjäyskasveistamme. Hieman Lammas- & vuohilehden ruoka-artikkelisarjan otsaketta mukaillen voidaan sanoa, että lammashaasta saa muutenkin kuin täytettä lautaselleen. Suuri osa värjäyskasveista kasvaa pihapiirien tuntumassa, pientareilla ja laitumien reuna-alueilla ja ne hyötyvät alueiden laiduntamisesta ja aukeana pysymisestä. Näin ollen ne ovat noukittavissa mukaan samalla reissulla, kun lampuri käy katrastaan muutenkin katsomassa.

LÄHTEET JA TIETOA AIHEESTA

Leena Riihelän haastattelu ja yrityksen Riihivilla kotisivu: www.riihivilla.com

www.varjarikilta.fi Värjärikilta Ry:n eli värjäyksestä kiinnostuneiden yhdistyksen kotisivu

Riitta Aittomäki, Hans Colliander, Heikki Kotiranta: Väreä luonnosta lankoihin. 2010. Tammi.

Ildicó Lehtinen, Pirkko Sihvo: Rahwaan puku. 2005. Museovirasto.

Riikka Räsänen, Anja Primetta, Kirsi Niinimäki: Luonnon väriaineet. 2015. Maahenki Oy.

Erik Sundström: Värjäämme yrteillä, sienillä ja jäkälillä. 2003. Kustannus Mäkelä Oy.

Mika Waltari: Mikael Karvajalka. 1948. WSOY.

Perinteinen parkitseminen

Kananmunan keltuainen, reilu desi rypsi- tai oliiviöljyä ja loraus mäntysuopaa. Siinä kaikki, mitä lampaantaljan parkitseminen perinteisellä rasvaparkilla vaatii.

Teksti ja kuvat **Anu Pentti**

Lisäksi tarvitaan todella paljon käsityötä. Ja jos oikein perinteisiä ollaan, rasvaparkin rasvana käytetään lampaan aivot, eikä mitään kaupan öljyä.

Tämä – aivojen käyttöä lukuun ottamatta – tuli omakätisesti koettua perinnekurssilla Pajukannan tilalla Nokian Tottijärvellä. Joukko lampureita ja muita kiinnostuneita perehtyi rasvaparkin saloihin muinaistekniikan artesaani *Sue Salmisen* taitavalla opastuksella.

Kurssilla parkitus tehtiin neljän päivän aikana. Ensimmäisen kaksi

päiväisen jakson aikana saatiin taljat kaavittua puhtaiksi ja levitettyä niihin parkki. Kolmen viikon päästä, taljojen tekeydyttyä, taljat muokattiin valmiiksi, tai ainakin lähes valmiiksi.

Suolauksesta liikkeelle

Hyvin suolatusta taljasta (suolassa vähintään kaksi viikkoa ennen parkitsemista, jotta suola ehtii vaikuttaa bakteeritoimintaan) ravistellaan suolat pois ja talja laitetaan likoamaan haaleaan veteen muutamaksi tunniksi. Jos talja on kovin likainen, se kannattaa

KÄÄNNÄ

Parkituksessa käytettyjä työvälineitä.

Nahka pehmitetään käsin.

”Rasvaparkissa käytetyt aineet ovat myrkyttömiä ja ympäristöystävällisiä, ja löytyvät jokaisen keittiönkaapista. Myös monet kemikaaleille herkistyneet voivat käyttää perinteisellä menetelmällä parkittuja taljoja.”

esipestä jo tässä vaiheessa. Laastipalju on tarkoitukseen erinomainen. Seuraavaksi aloitetaan nahkapuolen käsittely. Nahkapuolelta kaavitaan sopivan tylsällä (reikien välttämiseksi) työvälineellä kaikki ylimääräinen, eli rasva, kudossäikeet ja kalvot. Nahkapuoli on saatava mahdollisimman puhtaaksi, jotta parkitusaine pääsee imeytymään hyvin. Kaapimista varten lampaantalja pingotetaan pinne- laudan avulla räkkiin. Osan kaapimisesta, kuten reunit, voi tehdä pöydän päällä. Kun nahkapuoli on valmis, talja pestään puhtaaksi sopivalla pesu- aineella (mutta ei huovuteta villoja!) ja huuhdellaan niin monessa huuh- teluvedessä kuin on tarpeen. Lopuksi kuivataan villapuoli huolellisesti tuulessa tai hiustenkuivaajalla. Tämä on tosi tärkeää, jotta karvat pysyvät kiinni nahassa. Jos villan juureen jää kosteutta tässä vaiheessa, se alkaa helposti mädäntyä, mistä seuraa ikä- vä karvanlähtö.

Parkitusaineen jälkeen venytetään

Seuraavaksi sekoitetaan parkitusai- ne: tähän perinteiseen rasvaparkkiin käytettiin kananmunan keltuainen, 1,5 desilitraa oliivi- ja/tai rypsiöljyä ja pari lusikallista mäntysuopaa. Parkki levitetään käsin hieromalla puhtaaksi kaavitulle ja sopivan nahkealle nahal- le. Kun kaikki aine on saatu hierottua

ja imeytettyä kunnolla taljaan, ale- taan taljaa venyttää. Tässä olisi hyvä olla kaveri apuna. Taljaa venytetään ristikkäin joka suuntaan tasaisesti. Se venyy mukavasti, ja asettuu kä- sittelyssä. Venyttämällä tehdään tilaa parkkiaineelle nahan kuitujen välissä ja edesautetaan parkin imeytymistä. Venyttämisen aikana nahka kuivuu vähitellen, ja venyttämällä estetään sen muuttuminen kopperaksi. Työ- vaihe on valmis, kun nahkapuoli on kuiva ja muuttunut väriltään vaaleaksi.

Seuraavaksi talja saa levätä jonkin aikaa, parista päivästä muutamaan viikkoon, kunnes käsittelyä jatketaan. Ensin talja pestään huolellisesti. Kar- vapuoli kuivataan taas hyvin, ja sen jälkeen nahka pehmitetään sopivilla työvälineillä.

Rasvaparkitun taljan nahkapuo- len voi halutessaan värjätä vaikkapa lepänkuoresta keitettyllä värillä. Väri levitetään esimerkiksi suihkupullolla nahalle ja harjataan siihen kiinni. Ja lopuksi tarvittaessa pehmitetään. Ja niin on perinnekarkittu lampaantal- ja valmis!

Miksi nähdä kaikki se vaiva?

Mitä ideaa tässä kaikessa sitten oikein on, kun turkismuokkaamolta saa sinne lähettämänsä taljat upeina takaisin, ja paljon vähemmällä vaivalla? Kuka ehtii puuhastella vielä taljojenkin kanssa? Onko perinnekarkitus pelkkää histo-

rianelävöittäjien touhua?

Kun itse mietin vastausta kysy- mykseen, löysin montakin syytä tu- tustua perinnekarkitukseen. Tärkein niistä lienee, että taljaa muokatessa oppii tuntemaan käyttämänsä ma- teriaalin entistä paremmin. Mitä pa- remmin tuntee taljan ja sen muokka- usprosessin, sen mukavampaa ja an- toisampaa siitä on kertoa asiakkaille. Omien lampaiden taljoista voin sanoa, että olen kasvattanut ne eläimet, joi- den taljat olen parkinnut ja värjännyt itse ja käsitellyt niin, että ne hylkivät likaa ja vettä. Yhä useammat asiak- kaat ovat kiinnostuneita muokkauk- sessa käytetyistä aineista. On hienoa, että rasvaparkissa käytetyt aineet ovat myrkyttömiä ja ympäristöystävällisiä, ja löytyvät jokaisen keittiönkaapista. Myös monet kemikaaleille herkisty- neet voivat käyttää perinteisellä me- netelmällä parkittuja taljoja.

Vuosia sitten, kun ensimmäisen kerran pääsin tutustumaan muokkaa- mon toimintaan, ja sain nähdä kuinka monta työvaihetta taljan muokkaus vaatii, olin tosi vaikuttunut työmääräs- tä ja koko prosessista. Lyhyellä parki- tuskurssillamme kävi selväksi, kuinka paljon käsityötä parkitseminen ilman koneita vaatii. Ei koneita, mutta kek- seliäitä työvälineitä! Käsin parkitessa jokainen talja on yksilö, aivan kuten jokainen eläinkin. Käsin tehdessä sen näkee ja tuntee selvästi: kuinka erilai-

Nahkaa voi pehmittää myös räkissä.

Parkitusaineen levitystä taljoille.

Taljaa venytetään parkitusaineen imeyttämiseksi.

sia nahat ovat paksuudeltaan, laadultaan ja tunnultaan, kuinka erilainen on vanhan ja nuoren eläimen vuota, kuinka paljon eroja rasvaisuudessa on, miten erilainen villa niissä on. Lano-liinia on paitsi villassa, myös nahassa. Lisäksi jälleen kerran sai huomata, miten suuri merkitys materiaalin eli taljan laadulla on sekä työmäärään että lopputulokseen. Joten jos tarkoitus on itse parkita taljoja, kannattaa huolehtia siitä, että taljat ovat mahdollisimman puhtaita sekä villa- että

nahkapuolelta, villa sopivan mittaista ja suolaus huolellisesti tehty.

Monta erilaista mahdollisuutta

Suuresta työmäärästä huolimatta, taitokenties juuri sen takia, parkitsemiseen selvästikin jää helposti koukkuun. On aika hienoa, kun voi esimerkiksi valita parkitustavan (rasva-, aivo-, kasviparkki jne), värjätä ja kuvioda taljoja, savustaa vettähylliväksi, kokeilla nappanahan valmistamista. Ja ihmetellä yhä uudelleen, kuinka taitavia ja

kekseliäitä esi-isät ja -äidit ovat olleet.

Perinneparkitusta voi opiskella ainakin Axxell Brusabyssä Kemiön saarella, sekä Mynämäellä muinaistekniikan artesaaniopintojen yhteydessä. Lyhytkursseja järjestetään jonkun verran, ja ainakin kalannahan parkituskursseja on tarjolla monessa kansalais- ja työväenopistossa, niissä pääsee kivasti aiheeseen sisälle. Lisäksi keskiaikatapahtumissa on usein työnäytöksiä, joissa parkitaan erilaisia nahkoja.

LAMMAS- JA VUOHIKERHOT

1. Etelä-Karjalan Lammaskerho r.y.
pj. Heli Kärnä, puh. 045 349 9399, heli.karna@gmail.com, ekarjalanlammaskerho@gmail.com, www.facebook.com/ekarjalanlammaskerho ja www.lammaskerho.yhdistysavain.fi
2. Etelä-Pohjanmaan Lammaskerho r.y.
siht. ja rahastonhoit. Suvi Viander, puh. 045 808 2600, suviande@gmail.com
4. Keski-Pohjanmaan Lammaskerho
siht. Leila Niemelä, Niemeläntie 41, 68230 Lohtaja, puh. 040 570 1599
5. Keski-Suomen Lampurit
siht. Sirpa Tyrväinen, Koivuniementie 90, 51260 Tahkomäki, puh. 0500 544 084
6. Kymenlaakson Lampurit
pj. Viivi Soimes, Alasranta 12, 46930 Huruksela, puh. 040 777 7428, viivi.soimes@hotmail.com, siht. Päivi Väinölä, Metsäläntie 542a, 47450 Perheniemi, puh. 040 588 5259, paivi.vainola@pp1.inet.fi
7. Lapin Lampurit r.y.
siht. Petri Leinonen, Mälikierintie 9, 95520 Tornio, puh. 040 581 8477, petri.leinonen@elomestari.fi
8. Pirkanmaan Lammaskerho
pj. Ira Hellsten, ira.hellsten@kurjentila.fi puh. 041 528 9672
9. Pohjois-Pohjanmaan Lammaskerho
siht. Risto Hänninen, Rautionmäentie 56, 92220 Piehinki, puh. 040 558 5421
10. Pohjois-Karjalan Lampurit
siht. Eila Pennanen, puh. 050 361 4144, pk.lampurit@gmail.com www.pohjoiskarjalanlampurit.blogspot.fi www.facebook.com/PohjoisKarjalanLampurit
11. Pohjois-Savon Lammaskerho/LF-team
siht. Annika Ruotsalainen, Pielavedentie 1313, 73640 Heinäkylä, puh. 050 544 4015, koivupihantila@gmail.com
12. Satakunnan Lammaskerho
siht. Hanna-Leena Juhola, Taipaleentie 73, 27150 Eurajoki, puh. 044 3124 272, www.satakunnanlammaskerho.nettisivu.org
13. Skärgårdens Fårklubb
siht. Bianca Norman, Sommarö, 21660 Nagu, puh. 02 465 5181
14. Suur-Savon Lampurit r.y.
pj. Susanna Nuutinen, Putkisalontie 172, 58900 Rantasalmi, puh. 050 340 5130
15. Uudenmaan Lampurit r.y. – Nylands Fårfarmare r.f.
siht. Mikko Näri, Kabbölenie 393, 07750 Isnäs, puh. 019 634 446 tai 040 707 5194
16. Varsinais-Suomen Lammaskerho
siht. Katri Mäki, Nihtimäentie 75, 32200 Loimaa, puh. 040 749 6721, katri.maki@pp1.inet.fi
17. Ålands Fåravelsförening r.f.
siht. Cecilia Persson, 22240 Hammarland, tel. 045 7523 0723
18. Österbottens svenska fårförening r.f.
siht. Magnus Berg, Nedranvägen 29, 66840 Pensala, tel. 040 545 7826, sofie.berg@yahoo.se
19. Suomen Vuohiyhdistys r.y.
siht. Marita Ollila, Saarenpääntie 32, 61350 Huissi puh. 050 339 0401, marita.ollila@netikka.fi

Afrikkalainen kääpiövuohi

– kotieläinpihojen maskotti

Kääpiövuohi on kotieläinpihan veijari, joka hauskuuttaa vierailijoita pienellä, tanakalla olemuksellaan.

Teksti ja kuvat **Sari Kotivirta**

Tavallisesti piholla voi tavata puhdasrotuisen afrikkalaisen kääpiövuohen tai suomenvuohen ja kääpiövuohen risteytyksen.

Afrikkalainen kääpiövuohi eroaa suomenvuohesta kokonsa ja rakenteensa puolesta. Kääpiövuohi on nimensä mukaisesti pienempi: paino on melkein puolet suomenvuohen painosta ja eläin on lyhytjalkaisempi. Sen runko on pyöreämpi, rinta leveämpi ja selkä suorempi kuin suomenvuohella.

Eläimet ovat yleensä sarvellisia ja

tuntomerkkinä toimivat kaulan alla olevat pienet ”pampulat”. Luonteeltaan kääpiövuohet ovat rauhallisia, kilttejä ja sopeutuvaisia.

Suomessa kääpiövuohi on melko harvinainen ja tietoa rodusta on heikosti saatavilla. Aktiivisia kasvattajia on harvassa ja perimältään Suomen kanta on melko suppea.

Kotieläinpihoilla tapaa joskus suomenvuohen ja afrikkalaisen kääpiövuohen risteytyksiä. Roturisteytykset ovat tavallisesti sattumankauppaa, eikä niitä varsinaisesti tavoitella. Kääpiörotua ja normaalikokoista eläintä risteytettäessä on kiinnitettävä huomiota kokoeroon: suurikokoista pukkia ei kannata käyttää kääpiörotuiselle, vaan kutun tulisi olla suomenvuohi, jotta mahdollisesti suurikokoinenkin kili syntyisi ongelmitta.

Kotieläinpihojen harvinaisuus

Rapattilan kotieläinpihalla on useamman vuoden kokemus afrikkalaisista kääpiövuohista ja tällä hetkellä tilalla on kolme puhdasrotuista afrikkalaista kääpiövuohia, risteytysvuohi sekä suomenvuohia.

Piha sijaitsee Lappeenrannassa, Venäjän rajan läheisyydessä. Toiminta aloitettiin vuonna 2011 ja pihasta vastaavat äiti ja tytär: *Helena* ja *Jenna Imeläinen*. Kotieläinpihalla on vuohien lisäksi lampaita, kaneja, kissoja, koiria, aaseja, poneja ja poroja. Piha on avoinna vierailijoille kesäkuukausina. Vuohet käyvät esiintymässä erilaisissa tapahtumissa ja vierailevat silloin tällöin esimerkiksi vanhustentalolla.

Ensimmäinen kääpiökili tuli tilalle vuonna 2008 Orivedeltä. Viime vuonna, loppukesästä, löytyi kaksi afrikkalaista kääpiövuohia saman

”Vuohi on vuohi, se on aina yhtä ihmeellinen.”

kunnan alueelta, Joutsenosta. Puskaradion kautta saatiin sattumalta tieto myynnissä olevista eläimistä, sillä Etelä-Karjalan alueella ei ylipäänsä ole montaa vuohia, saatikka kääpiörodun edustajaa.

Rodun vaikea saatavuus vaatii myyntipalstojen aktiivista seuraamista tai hyvää tuuria. Jenna on yrittänyt etsiä jo jonkin aikaa puhdasrotuista pukkia, mutta toistaiseksi ei ole tärpännyt.

Rauhallinen eikä kiipeile

Silmiinpistävintä on kokoero suomen- ja kääpiövuohen välillä, sillä rotujen luonteessa ei ole suuria eroja. Kääpiövuohia pidetään luonteeltaan hie- man suomenvuohia rauhallisempina ja monien mielestä se pysyy paremmin matalissa aitauksissa, sillä se ei ole yhtä innokas kiipeilijä kuin suomenvuohi.

Kati Jalonen pitää Peikkorinteen kotieläinpihaa Askolassa ja omistaa muiden eläinten lisäksi sekä puhdasrotuisia afrikkalaisia kääpiövuohia sekä suomenvuohen ja kääpiövuohen risteytyksiä. Suuria eroja rotujen välillä hänkään ei ole huomannut, sillä ”Vuohi on aina vuohi, se on aina yhtä ihmeellinen rodusta riippumatta”, Kati toteaa.

Aidat koetuksella

Rapattilan kotieläinpihalla allekirjoitetaan kääpiövuohen rauhallisuus, sillä heidän vuohet ovat kilttejä, eivät puske ja nauttivat esimerkiksi harjailusta. Ne eivät ole erityisen innokkaita kiipeilijöitä ja pysyvät hyvin aitauksessa. Vuohiainaus saikin aluksi kyytiä aivan muista syistä. Kääpiövuohi ei kiipeillyt aidan yli, mutta tykkäsi hangata kylkiään aita vasten ja siten kaataa aidat. Ratkaisuksi keksittiin laittaa sähkö aidan alareunaan ja ongelmat loppuivat. Muutoin verkkoaita on koettu tilalla hyväksi ratkaisuksi ja se pitää eläimet hyvin aitauksen sisällä.

Maidontuotanto

Afrikkalainen kääpiövuohi tuottaa maitoa vähemmän kuin suomenvuohi. Rapattilan kotieläinpihalla vuohia ei

lypsetä säännöllisesti ja kokemusta kääpiökuttujen maidontuotannosta on vain vähän. Jennan arvion mukaan heidän kääpiökutut ovat tuottaneet maitoa tyypillisesti 1,5-3 litraa päivässä, riippuen yksilöstä. Maidontuotantokauden pituus on ollut noin puoli vuotta ja maidontuotannon on annettu päättyä itsestään ilman lisärehua.

Rapattilan kotieläinpihalla pidetään jatkuvasti vuohenmaitoa varastoituna pakkaseen. Vuohenmaito ei aiheuta allergiaa, joten sitä voi tarjota aina tarpeen vaatiessa muille vastasyntyneille eläimille.

Rapattilan kotieläinpiha:

www.facebook.com/rapattilankotielainpiha
Peikkorinne, kotieläinpiha: <http://paksu.net-tisivut.fi/lintutila-kotielainpiha/kotielainpiha>

”Puhdasrotuinen pukki olisi kiva saada.”

AFRIKKALAINEN KÄÄPIÖVUOHI

Korkeus: 30–50 cm

Paino: 20–30 kg

Kilien määrä: yleensä 2 kpl

Elinikä: noin 12–15 vuotta

Tunnusmerkit: yleensä sarvellisia ja leuan alla ”pampulat”

Väritys: värikirjo laaja, kaikki sävyt mustan ja valkoisen väliltä

Suomen vuohiyhdistys ry

Perustettu

23.04.1979

Postiosoite

Poikojantie 331, 31400 SOMERO

Pankkiyhteys

Kiikalan Rekijoen OP 514408-210870

Jäsenmaksu

20 e (ilmoita tietosi jäsenrekisteriin)

<http://www.suomenvuohiyhdistys.net>

HALLITUS

Puheenjohtaja

Riitta Saloniemi, Laitila

040 557 3544, [rj.saloniemi\[at\]lailanet.fi](mailto:rj.saloniemi[at]lailanet.fi)

Varapuheenjohtaja

Marita Ollila, Ilmajoki

050 339 0401, [marita.ollila\[at\]netikka.fi](mailto:marita.ollila[at]netikka.fi)

Sihteeri ja rahastonhoitaja

Susanna Kujala, Panelia

050 3391834

[susanna.kujala1\[at\]gmail.com](mailto:susanna.kujala1[at]gmail.com)

Jäsensihiteeri, tuotteet ja netti

Marita Ollila, Ilmajoki

050 339 0401, [marita.ollila\[at\]netikka.fi](mailto:marita.ollila[at]netikka.fi)

Muut hallituksen jäsenet

Jani Sivunen, Ilmajoki

0400 289 063, [jani.sivunen\[at\]gmail.com](mailto:jani.sivunen[at]gmail.com)

Milla Alanco, Pro Agria Etelä-Pohjanmaa

040 706 0558, [milla.alanco\[at\]proagria.fi](mailto:milla.alanco[at]proagria.fi)

Miina Huittinen, Punkalaidun

050 554 1110, miina_huittinen.yahoo.co.uk

Jaakko Niemi, Kurikka

044 564 8522, [jaska\[at\]vatajanranta.net](mailto:jaska[at]vatajanranta.net)

Erkki Väisänen, Keikyä MTK:n edustaja

0400 722 027, [ervaisan\[at\]gmail.com](mailto:ervaisan[at]gmail.com)

Varajäsenet

Nils Grotenfelt

Markus Koivisto

Mirva Seppä

Anna-Kaisa Niemi

Emma Tuominen

Jäsenmaksu vuodelle 2016: 20 e

FI77 5144 0820 0108 70

Laitakaa viestikenttään:

”jäsenmaksu 2016 ja omat tietosi”

Suomen Vuohiyhdistys toimii yhdistyksenä vuohenkasvattajien välillä. Lisäksi sen tehtävänä on edistää vuohitaloutta ja jalostusta sekä vuohien ja vuohitaloustuotteiden käyttöä ja tunnettuutta. Yhdistyksen jäseneksi ovat tervetulleita kaikki vuohenkasvattajat sekä vuohista ja vuohitaloustuotteista kiinnostuneet harrastajat ja ammattilaiset.

Lammas-
haasta
lautaselle

Ranskalaista maalaisruokaa – S'il vo

Teksti ja kuvat **Eila Pennanen**

Ranskalasta keittotaitoa ihailaan ympäri maailman. Monimuotoiseen ja rikkaaseen ranskalainen keittiöön mahtuvat niin hienostuneet ja elegantit ravintoloiden gastronomiset taideteokset kuin paikallisista kausielintarvikkeista valmistetut alueelliset tuhdit ja konstaillemattomat maaseudun perinneruokalajit.

Ranskalaiset arvostavat lammasta – niin liha- kuin sisäelinruokien reseptejä on lukematon määrä. Suositut perinteisiin maalaisresepteihin perustuvat pataruuat haudutetaan hitaasti matalassa lämmössä ja lihan lisäksi niissä on aina reilusti kasviksia.

Patonkia pidetään ulkomailla ranskalaisuuden symbolina, ranskalaiset itse yhdistävät patongin Pariisiin ja pariisilaisuuteen. Maaseudulla suositetaan edelleen juureen leivottuja täysjyvä-, ruis- tai sekaleipiä. Leipää

laitetaan tarjolle alkuruuan kanssa ja tarjoillaan läpi aterian, leipä kuuluu myös juustolautasen seuralaiseksi.

Ranskassa tuotetaan satoja erilaisia juustoja; juuston viennissä Ranska komeileekin tilastoykkönsä ja kulutuksessa kakkosijalla heti Kreikan jälkeen. Juustoja käytetään päivittäin. Arkisemmallakin aterialla pääruuan ja jälkiruuan välissä tarjoillaan yleensä aina myös muutamia juustolajeja joko siltään, tai hillon tai hedelmien kera.

Ranskalaiset jälkiruoat ovat makeita. Herkullinen kirpeän karamellinen Tatin'in neitien omenatorttu valmistuu vain viidestä aineksestä valurauta-paistinpannalla. Tähän reseptiin valitaan kiinteitä ja hapokkaita omenoita. Suomessa esim. yleinen talviomenalajike Antonovka tai syysomena Samo sopivat taittamaan tor-

tun imelyyttä mainiosti.

Ranskalainen keittiö (*la cuisine française*) hyväksyttiin vuonna 2010 Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon ensimmäisenä yksittäisen maan gastronomiana.

ous plaît!

Maalaispata karitsasta ja kausivihanneksista

Ragout d'agneau

Reilu kilo luullista karitsan paistia ja/ tai lapaa (tässä ohjeessa käytettiin 1,3 kg karitsan paisti- ja lapaviipaleita)

- 2 sipulia
- 5 porkkanaa
- 1 yksikytinen valkosipuli tai pienekköä kynttä
- 5 valkoviiniä (vesi tai omenamehukin käyvät)
- 5 tuoretta timjamin oksaa ja/ tai
- 1 rkl kuivattua timjamia
- kokonaisia mustapippureita
- suolaa maun mukaan
- 2 rkl tomaattipyreetä
- 3 dl tuoreherneitä tai pakastettuja
- 0,5 l tuoreita tai pakastettuja palkopapuja

Pilko lihat kuutioiksi, säästä myös luut. Ruskista lihat ilman rasvaa, ja laita luiden kanssa pataan. Pilko sipulit,

valkosipuli ja porkkanat reiluiksi palloiksi ja lisää lihojen joukkoon. Lisää suola ja mausteet, sekoita sekä lisää viimeiseksi valkoviiniä sen verran että ainekset melkein peittyvät. Laita pata ensin 200 asteeseen kunnes liemi helmeilee. Laske lämpö 150 asteeseen ja peitä pata kannella tai foliolla.

Seuraa, että padan liemi helmeilee kevyesti, muttei kiehu. Säädä lämpöä ja lisää viiniä tarvittaessa. Pata saa hautua monta tuntia kunnes luut irtuvat lihoista. Lisää herneet ja pavut aivan loppuvaiheessa. Tarjoile keitettyjen perunoiden, vihreän salaatin ja tähtkäleivän kanssa.

Tähtkäleipä

Pain d'épi

3 dl lämmintä vettä
1 tl suolaa
1 pussi kuivahiivaa (11 g)
n. 6 dl hiivaleipäjauhoja

Valmista ensin taikinajuuri. Sekoita vajaa puolet jauhoista, kuivahiiva sekä suola lämpimään veteen. Jätä hapattumaan pariksi tunniksi; taikinan juuri kuplii ja siihen muodostuu mieto hapan aromi.

Alusta taikinaan loput jauhot ja jätä kohoamaan kaksinkertaiseksi.

Tähtkäpalat leikataan 45 asteen kulmassa saksilla.

Jaa kohonnut taikina kahteen osaan ja painele ilma pois, pyörittele palloiksi. Litistä taikinapallo sormin suorakaiteen muotoiseksi. Käännä reuna pitkältä sivulta puoleen väliin ja nipistele kiinni pohjaan. Toista toinen puoli samoin. Käännä vielä molemmat reunat keskelle ja nipistele kiinni. Käännä nipistelty puoli alle ja muotoile leivät venyttämällä sopivan mittaisiksi ja paksuisiksi.

Leikkaa pitkulaisten leipien päälle vinot viillot saksilla lähes pohjaan asti. Käännä viilokset tähtkän malliin vuoroin oikealle ja vasemmalle. Kohota leivät liinan alla.

Laita uunin pohjalle pieni vesiasia ja paista 225 asteessa 20–25 minuuttia.

KÄÄNNÄ

Pari kolme hyvää juustoa riittää ennen jälkiruokaa. Kuvassa lampaan maidosta valmistettu Roquefort-juusto, tryffelimausteinen kypsytetty juusto ja vuohenvalkohomejuusto sekä vadelmahilloa ja kotipuutarhan Zilga-viinirypäleitä.

Tähtkän mallisesta leivästä on helppo murtaa sopivia palasia.

Tatin-neitien omenatorttu

Tarte Tatin

Taikina

100 g kylmää voita
1 dl kidesokeria
3 dl vehnä jauhoja
1 pieni kananmuna

Täyte

100 g voita
1 1/2–2 dl kidesokeria
5–6 kiinteää hapokasta omenaa

Sekoita kulhossa vehnä jauhot ja sokeri. Nypi pieniksi paloiksi lohkotut kylmät voikuutiot jauhojen ja sokerin kanssa nopeasti murumaiseksi seokseksi. Lisää kevyesti vatkattu kananmuna muruseokseen ja sekoita sileäksi taikinaksi. Laita kelmulla peitetty taikina jääkaappiin vetäytymään noin tunniksi.

Mittaa sokeri halkaisijaltaan 23–25 cm valurautapaistinpannulle ja sekoittele miedolla lämmöllä kauniin kullankeltaiseksi. Lisää voi paloina ja sekoita tasaiseksi, varo polttamasta pohjaan. Kuori omenat ja poista siemenkodat, pilko reilun kokoisiksi paloiksi. Lisää omenalohkot pannulle voi-sokeriseokseen kupera puoli alas-

Ohuen taikinan ja runsaan täytteen yhdistelmä on vertaansa vailla.

1880-luvulta peräisin oleva keikauskakku tarjoillaan lämpimänä.

päin ja kypsennä miedolla lämmöllä viitisen minuuttia. Jätä jäähtymään.

Kauli kylmästä taikinasta leivinpaperin päällä hieman pannun halkaisijaa suurempi pyöreä levy ja aseta ja omenoiden päälle, taita reunat sisään. Paista 200 asteessa 25–30 minuuttia. Tarjoile torttu jäätelön tai (calvadosilla maustetun) kermavaahdon kera.

PALVELUKORTTI

- ☐ uusi lehtitilaus 79 €/vuosi
- ☐ lehtitilaus ja kannattajajäsenyys 300 €/vuosi
- ☐ perhejäsenyys ilman lehtitilausta 20 €/vuosi
- ☐ osoitteenmuutos
- ☐ tilauksen peruutus

Hinnat voimassa 31.12.2016 asti.

Lammas & vuohi lehti on alan ammattilaisille suunnattu erikoisjulkaisu, joka ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Suomen Lammasyhdistyksen jäsenyys sisältyy Lammas & vuohi -lehden tilaushintoihin.

Etu- ja sukunimi

Osoite

Vanha osoite (jos muuttunut)

Allekirjoitus

Puhelinnumero

Sähköposti

Päätoimittaja: Pia Parikka, puh. 044 973 7000, pia.parikka@lammasyhdistys.fi

Toimitussihteri: Terhi Torikka, puh. 040 752 6363, terhi.torikka@gmail.com

Vuohiasiat: Milla Alanco, puh. 040 706 0558, milla.alanco@proagria.fi

Toimituksen osoite: Terhi Torikka, Kuutostie 470, 59130 Koitsanlahti

Ilmoitukset: Eila Pennanen, puh. 044 236 9902, ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Lehden tilaukset ja jäsenasiat: raili.lindblad@proagria.fi

Lammas
& vuohi

Suomen Lammasyhdistys

ProAgria Palvelukeskus

PL 251

01301 VANTAA

Satavuotias Suomi tarjoaa karitsaa kahdella tapaa

Suomen satavuotisjuhlan kunniaksi on laadittu nimikkomenu, jota tarjoillaan Suomen ulkomaan suurlähetystöissä juhluvuoden aikana. Maamme ruoka- ja juomakulttuuria heijasteleva menu korostaa Suomen puhdasta luontoa.

Pia Parikka

Juhlavan ja näyttävän Suomi 100 -menun ovat suunnitelleet keittömestarit *Kim Palbus* ja *Arto Rastas*. Myös MTK ja Suomalaisen ruokakulttuurin edistämissäätiö ovat mukana hankkeessa.

Karitsa kruunaa pääruoan

Suomen juhlamenu sisältää alkupalat, jotka nautitaan siman kera. Alkuruoan lohi on graavattu ja sen jälkeen aromisoitu tervapastilleista valmistetulla emulsiolla. Kalan kera on vihreää perunasalaattia, hölskytyskurkkuja ja punajuurisosetta.

Karitsa on noussut Suomi 100 -menussa arvoiseensa asemaan. Pääruoan raaka-aineina ovat karitsan ulkofilee, kauralla täytetty kaalikääryle sekä männynkerkällä maustettu karitsanmakkara. Tumma maustepippurikastike viimeistelee kokonaisuuden. Jälkiruoka tarjoillaan Brita-kakkua.

Suomalaiset suupalat-cocktailmenu sisältää riimisuolattua naudanfileetä ja tyrnihilloa, metsäsienisalaattia

ruissipsillä, piparjuurimousse ja savustettua muikkua sekä kirjolohenmätää. Makeana suupalana nautitaan puolukkapullaa.

Suomen malja kodeista kaukomaille

”Juhlamenu on suunniteltu siten, että se voidaan toteuttaa eri kulttuuriympäristöissä ja eri maissa, joissa raaka-aineiden saatavuus voi olla vaihtelevaa”, sanoo Arto Rastas. Suomen Lammas-yhdistys selvittää mahdollisuutta suomenlampaan karitsanlihan käyttöön Suomen ulkomaan suurlähetystöissä.

Toisaalta ruoat voi laittaa isojen edustustilaisuuksien ohella myös kotioloissa. Menun suunnittelijat kannustavatkin suomalaisia luomaan juhlatunnelmaa kotona ystävien seurassa Suomi 100 -menun kokkauksen ja maljankohotuksen merkeissä.

Herkullisten alkupalojen tai koko menun valmistuksen yhteydessä voi samalla perehtyä suomalaisen ruoan sieluun. Menun ruokalajien valmis-

tuksesta on tehty opetusvideokooste, joka sisältää myös menun reseptit. Videota ovat ladattavissa Youtubesta hakusanalla Suomi Finland 100 menu.

Suomi 100-menu

- Suomalaiset suupalat:
Riimisuolattua naudanfileetä, tyrnihilloa
Metsäsienisalaattia ruissipsillä
Piparjuurimousse ja savustettua muikkua, kirjolohenmätää
Puolukkapulla
- Tervamarinoitua lohta, tillikurkkuja ja vihreää perunasalaattia
- Karitsan ulkofileetä, kauralla täytetty kaalikääryle, karitsanmakkaraa ja maustepippurikastiketta
- Britakakku

Kuva: Pixhill

17-19.11.2016
Kalajoella

VALTAKUNNALLISET LAMMASPÄIVÄT

Paikka: Kylpylähotelli Sani, Kalajoki Resort & Spa, Jukupolku 5, 85100 Kalajoki, www.kalajokiresort.fi, p. 08 469 2500

Ti 17.11.

Opintoretkeä Keski-Pohjanmaan lammastiloille

11.30 Lähtö kylpylähotelli Sani

Retkikohteet:

Janne ja Ville Jokela, Alaviirre Kokkola

200 suomenlammassuuhien luomutila, jossa vuonna 2009 rakennettu kylmälampola korotetulla ruokintapöydällä. Ruokinta ja kuivitus paalisilppurilla. Asfaltoitu lannan kompostilaatta. Maisemalaidunnusta jo vuodesta 1998.

Liikkuvat lampaat -teema: kuljetuskalusto- ja lammastarvikkeenäyttö

Mika ja Sanna Kivioja, Alaviirre Kokkola

Kiviojan lammastilalla on sata uuhia, joista puolet on suomenlampaista ja puolet texel-risteityksiä monen polven takaa. 450 m² lämmin lampola korotetulla ruokintapöydällä, sisäkorkeus 7m. Ruokinta käsin. Valvomo yläkerrassa.

Villan tie -teema: karstoista keritsimien - langanvärjäyksestä tuotteiksi

Arto Hillilä ja Elisa Hietaharju, Hillilä Kalajoki

Alamäen Vihannes Oy:n päätuotantosuunta on avomaan vihanneviljely. Lisäksi tilalla on suomenlammassuuhien ja texel-uuhien, joilla tehostetaan vuoroviljelykasvien käyttöä. Lampaat talvehtivat kasvihuoneessa. Tilalla on myös leppoisa laumanvartijakoira Jalo.

Laiskat lampurit -teema: esillä työtä helpottavia koneita ja laitteita

Anne Aarnio-Heikkilä ja Lasse Heikkilä, Alavieska

Mäntöjoen lampolassa on 220 suomenlammassuuhien kevä- ja syyskaritsoinnissa. Luomutila. Aperuokinta rehukaukaloista ja koneellinen kuivitus 2012 rakennetussa tasapohjaisessa 630 m² kylmälampolassa. Perinnebiotooppien hoitoa ammattimaisesti.

Sorkat suoraks' -teema: sorkanhoidon välineet ja tekniikka

19.30 Paluu kylpylähotelli Saniin

Osallistumismaksu 72 € (+ alv 24 %) sisältäen bussikuljetuksen, vierailukäynnin, teemaohjelman, retkiaterian, päiväkahvit ja suojavarusteet.

20.30 Runsas illallinen hotellin noutopöydästä, 16 €/hlö

Pe 18.11.

Lampaan talvikauden ruokinta -seminaari

9.00 Seminaarin avaus

Lampaan ruokinnan haasteet Suomessa
Milla Alanco, ProAgria Etelä-Pohjanmaa

9.30

Lampuri Tomas Olsson, Ruotsi, norrbylamm.se

- Karitsanlihan tuotantotilanne ja markkinat Ruotsissa
- Ruotsalaisen karitsan tilityshinnan voittokulku Euroopan peränpitäjästä keulapaikalle
- Johtaminen ja töidenhallinta 900 uuhien lammastilalla kustannustehokkaasti
- Karitsoiden kasvatusta 20 vuoden kokemuksella:
 - 400 uuhien karitsointi tammikuussa
 - karitsankasvatusta sisäruokinnassa

11.30 Seminaarilounas

12.15 Tuotannonhallinta ja ruokinta astutuskaudella, tiineysaikana ja karitsointien yhteydessä, Tomas Olsson

13.45 Kokouskahvit

Tuotannon hallinta ja ruokinta: Uuhet imetyskaudella ja karitsoiden teuraskasvatuksessa, Tomas Olsson

15.50 Kokemuksia luomulampaiden ruokinnasta, lampurit Hannu ja Pirjo Iso-Junno

16.30 Seminaari päättyy

Seminaarin hinta 95 € (+ alv 24 %) sisältäen ohjelman mukaisen koulutuksen, koulutusmateriaalit ja kokoustarjoilut. Tomas Olssonin luento käännetään suomeksi.

16.30 Lampurit valtaavat Sanin kylpyläosaston

19.30 Lampuri-illallinen

21.00 Lepposat Lampurit - Keski-Pohjanmaan Lammaskerhon iltaohjelmaa

La 19.11.

Suomen Lammasyhdistyksen syyskokous, teemana maisemanhoito

9.00 Kokouksen avaus, pj. Petri Leinonen

9.15 Perinnebiotooppien hoito ja luonnon monimuotoisuus, biologi Hannu Tikkanen

10.00 Ammattina maisemanhoito, lampurit Taisto Jylhä, Janne Jokela ja Timo Heikkilä

10.45 Eläinten kiinniotto ja käsittely biotoopeilla, Leila Waren-Bacström

11.30 Kokouslounas 14 €

12.30 Sääntömääräiset asiat, § 4

14.00 Valtakunnallisten Lammaspäivien päätös

Luoto-menu

Lohisalaatti talon tapaan

Pitkään haudutettua Polson karitsanpaistia, pekoniipukalapaperunaa Vehviläisen perunoista, tummaa timjamikastiketta ja säräjuureksia

Suklaafondant, mascarponevaahtoa ja raikasta vadelmamelbaa

Illalliskortti 36,50 €

TERVETULO!

ProAgria Keskusten Liitto, Suomen Lammasyhdistys ja Keski-Pohjanmaan Lammaskerho

Viimeisin ohjelmaversio on nähtävissä Suomen Lammasyhdistyksen lammasyhdistys.fi ja ProAgrian proagria.fi -verkkosivuilla. Oikeus ohjelmamuutoksiin pidätetään. **Sitovat ilmoittautumiset ti 1.11. mennessä** www.proagria.fi/lammaspaiivat tai ProAgria Keskusten Liittoon eila.peitsi@proagria.fi / 020 747 2404. Tämän jälkeen osallistumismaksut + 15 %

Majoitus kahden hengen huoneessa: 53€/hlö/vrk. Yhden hengen huone 93 €/vrk. Hinta sisältää aamiaisen ja vapaan spa-osaston käytön. Majoitus maksetaan suoraan hotelliin.

Kyyti Kokkolan ja Ylivieskan juna-asemilta 20 €/suunta, tuotto Keski-Pohjanmaan Lammaskerhon hyväksi.

Lisätietoja: Retki ja seminaari Eila Peitsi ja Milla Alanco milla.alanco@proagria.fi / 040 7060558

Kokous: Pia Parikka pia.parikka@lammasyhdistys.fi / 044 9737000

PRO
Agria